

שיחות חיזוק

שיחות מפי
הרב אורן נזרית שליט"א

פרשת
נִי תַצֵּא

שיחות חיזוק

שיחות מפי הרב אורן נזרית שליט"א

מתוך סדרת הספרים שיחות חיזוק (ה כרכים)
ניתן להשיג בטלפונים 0509013000, 0506491414
למעוניינים ניתן לקבל השיחה במייל toraoren@gmail.com

פרשת
כי תצא

תוכן הענינים

א	לחפש היטב את הימים המסגלים.....	ג	ללמוד מדרך הצדיקים.....
א	רעת האדיש בשעת המשפט.....	ג	כי תצא למלחמה של אלול ותשרי.....
א	ההבדל בין המפחד לשאינו מפחד.....	ג	מוגדל הרקמות והענווים המגיעים על נשמתו.....
א	אברהם ממך אליך.....	ד	על ידי תשובה מעומקא דלבא.....
ב	מי מפחד מאימת הדין של ראש השנה?.....	ד	עצות נפלאות לימי הדין - הויתור הוא סתירה לכל תכלית
ב	ללמוד כיצד מתנהל הדין?.....	ד	הבריאה.....
ב	תחנונים ידבר רש.....	ה	שילשה אפנים לעורר מדת הרחמים.....
ג	אין מנוח לישראל.....	ה	והוא רחום וכפר עון.....
ג	כל שנה שרשה בתחלתה.....	ה	עדותו של החפץ חיים.....
ד	'רשית' אותיות 'תשרי'.....	ה	רק בעולם הזה שייך רחמים.....
ד	עניני פחד הדין של ראש השנה.....	ה	אין עונשין מן הדין.....
ד	חובת עמל הציור.....	ה	הנהגת חסד ורחמים.....
ט	המתעלם - מעורר על עצמו דינים.....	ו	באורו של האור החיים' הקדוש בענין שתוף רחמים בדין.....
ט	כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו.....	ז	למי מוחל הקדוש ברוך הוא?.....
ט	מה השענה על זה שלא ברח?.....	ז	למה ראש השנה נחשב "יום טוב".....
ט	אינו רוצה להשפיל את עצמו.....	ז	אולי, חס ושלום, כבר התמלאה הסאה?.....
ט	להיות שייך אל הכלל.....	ז	סבה שזוכים לחיים במדת הרחמים.....
ט	כח כלל ישראל העצום.....	ח	הרחמים - חלק מהנהגת המלכות.....
י	אתם נצבים היום כלכם.....	ח	מלך במשפט יעמיד ארץ.....
י	למענך אלקים חיים.....	ח	מדת הרחמים עלינו התגלגלי.....
י	העצה לעשות מעשים המביאים תועלת לכלל ישראל.....	ט	גורמים נחת רוח להקדוש ברוך הוא.....
י	העקר הוא למוד התורה.....	ט	וצדקה תהיה לנו כי נשמר לעשות.....
י	'מרבח תורה מרבח חיים'.....	ט	ה' מתירא שלא יחטא האדם.....
י	הנצרך לדורו - זוכה לחיים ארבים.....	ט	אימת פחד הדין הגדול.....
י	שכר המזכה את הרבים.....	ט	פעולות חיצוניות לעורר הפחד והאימה.....
י	התקשרות לצדיקים.....	י	המשיל הנורא מהשרפה שבגובה הדוק.....
י	הצדיק מרגיש בצער אחרים.....	י	משלת ההכנעה לכל הפחות.....
י	דינא קשיא ודינא רפא.....	י	לצד לפניו אימת הדין ולהיות מלא פחד וירעה.....
ב	זוכה לבנים תלמידי חכמים.....	י	מדוע לא יתלבנו שערות ראשו מפחד המשפט הנורא?.....
ב	לא להפריד את עצמו מן הכלל.....		

ניתן להקדיש פרשיות לברכה והצלחה ולעילוי נשמות וכיו"ב
לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

שיחות חיזוק

הַתְּחִינּוֹת בְּעֵינַי אֵימַת הַדִּין וְלִכְלֹל אֶת עֲצָמוֹ בַּתּוֹךְ הַכָּלֵל

שיחת חזק לפרשת בי תצא תשס"ו

שלא אֶזְכֶּה עוד אחר כך בכמה שנים; עד כאן לשונו הקדושה.

ונמצא, ששפטים ימים מסגלים, עלינו להזהר לאחז בהם, כי מי יודע באיזה זמן יצליח האדם להתקרב באמת ולכפר על כל מה שצריך לכפר, וכיון שהימים האלו הם זמני רצון ידועים - עלינו להתעורר בהם מאד מאד.

ללמוד מדרכי הצדיקים

הצדיקים זי"ע היו אומרים: קדשת הימים הולכת ומתגברת ככל שמתקרבים ליום הדין, ולכן צריך לעשות הכנה דרבה אליהם, ביתר שאת וביתר עז. ועלינו להתבונן בארחות ישרים ובדרך הקדמונים, ושלמד מהם באיזה דרך נוכל לבוא ולהתרחק לפני בוראנו כל אחד לפי דרכו, וכל יחיד עליו לראות איזה דבר שיהיה לו למוד זכות, שמכחו הקדוש ברוך הוא ירחם עליו בדין.

כי תצא למלחמה של אלול ותשרי

אנו למדים מפרשתנו התחזקות והתעוררות נפלאה! כמו שכתב בספר הקדוש והנורא 'עבודת ישראל', להמגיד הקדוש, רבנו ישראל מקאז'ניץ, זכותו יגן עלינו, אשר מפרש את פרשת השבוע על דרך המוסר וההתעוררות, השייכים לימי אלול הקדושים, ומוכיח ומיסר, שלא תשאר ההתעוררות של אלול, פיתומה בחיי האב, בחלף הימים הקדושים, אלא עלינו לקבץ אותה אל לבנו, למשך כל ימות השנה, הינו שבכל אלול, תקבץ בנפשנו עוד פרישות וקדושה, מדרגה אל דרגה.

בסיעתא דשמיא, נראה להתבונן במעלת הימים האלו הבאים עלינו לטובה, שהם סמוכים וקרובים לימי הדין דראש השנה הקדושים, וללמד עצות מעטות, כיצד נזכה על ידן בדין הגדול של משפט ה' אשר בא לשפט את הארץ, כי כבר נמצאים אנו סמוך ליום הדין, יום ה' הגדול והנורא.

לתפש היטב את הימים המסגלים

ומובא בספר הקדוש 'יסוד העבודה' (ח"ד פ"א אות ב): 'ידוע, שיש עתים מסגלים ביותר, אשר באלו העתים נתקבל העבודה האדם לפני ה' יותר מעתים אחרים, ויש שעה מסגלת, אשר יצליח אז באותו שעה יותר מהעושה בכמה וכמה שנים. ודברים אלו הם מסוד בבשי דרחמנא.

ועל דרך זה מבאר הנאמר ברבי אליעזר בן דורדיא, שנתקבלה תשובתו בשעה אחת, ובכה רבי ואמר: "יש קונה עולמו בשעה אחת ויש בכמה שנים" (עבודה זרה יז ע"ב), כי רבי אליעזר בן דורדיא, אחרי רב פשעיו שעשה כל ימי חייו, לא היה פדאי שתתקבל תשובתו בשעה אחת, אלא שזכה לשוב בעת רצון מיוחדת, ולולא זאת היה צריך להיות נצרך כמה שנים וכו'.

ועל זה בכה רבי, שלא כל אדם זוכה לזה, ולכן בקש דוד: "ואני תפילתי לך ה' עת רצון" (תהלים טו), "על זאת תפיל כל חסיד אליך לעת מצוא" (שם לב), ועל זה אמר הלל: "ואם לא עכשו אימתי", שמא עתה הוא עת רצון לפני, שאוכל לזכות עתה כמה

פְּרִשְׁת בִּי תֵצֵא

מִן הַצָּרָה, וַעֲשֵׂתָהּ אֶת צַפְרָנִיָּה, דִּהְיִנּוּ לְנוֹל
אֶת עֲצָמוֹ וּלְבָזוֹת אֶת עֲצָמוֹ עַל מַעֲשֵׂיו הָרָעִים,
וּבִכְתָּהּ אֶת אֲבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יָרַח יָמִים, דִּהְיִנּוּ
כָּל חֹדֶשׁ אֱלוֹל צָרִיף לְבָכּוֹת עַל עֲוֹנוֹתָיו, אֲשֶׁר
עַל יָדָם נִפְרָד מֵאֲבִיו - זֶה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.
וְאָמְרוּ - הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְאַחֵר בֶּן תִּבְנָא
אֲלֶיהָ וְכו', כִּי אַחֵר הֵתֵמְרְמוֹרוֹת וְהִבְכִּי
וְהִפְרִישׁוֹת יִגְדַע לָךְ מַעֲלַת הַנִּשְׁמָה.

אָמְנָם מִדֶּרֶךְ הָעוֹלָם לָשׁוּב בְּתִשְׁבּוּבָה עַד
אַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים, שֶׁהוּא יוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל,
אֲבָל אַחֲרֵי כֵן בְּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, כָּל הָאָדָם
שׁוֹב לְדַרְכּוֹ הָרָעָה כְּבָרָאשׁוֹנָה. לָכֵן הַזֵּהִיר
הַפְּתוּב: וְהָיָה אִם לֹא חִפְצָתָ בָּהּ, פְּרוּשׁ, אִם
תּוֹסֵף עוֹד לַחֲטָא, חֵס וְשָׁלוֹם. וְשִׁלַּחְתָּהּ לִנְפִשָּׁה,
אִז הַנִּשְׁמָה תִּפְרָד מִמֶּךָ וְלֹא תִבְנָא אֲלֶיךָ עוֹד,
תַּחַת אֲשֶׁר עֲנִיתָהּ, רַק יִרְאֶה הָאָדָם כָּל אֲשֶׁר
יִקְבַּל עָלָיו לִשְׁמֹר וּלְעֲשׂוֹת יִהְיֶה לוֹ חֹק בְּרִית
עוֹלָם, לְעֲשׂוֹת רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אָמֵן; עַד
כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

**עֲצוֹת נִפְלְאוֹת לִימֵי הַדִּין - הַתּוֹרָה הוּא
סְתִירָה לְכָל תַּכְלִית הַבְּרִיאָה**

בְּקִנְטָרִס עֲצוֹת לְזִכּוֹת בְּדִין בְּיָמִים
הַנּוֹרָאִים, אֲשֶׁר חִבְּרוּ הָרַב הַגָּאֹן הַמְּפֹלָא
רַבִּי חֲנוּךְ הַעֲנִיף קַרְלִנְשְׁטִין וְצ"ל, מוֹבָאוֹת
עֲצוֹת נִפְלְאוֹת, הַעֲשׂוּיוֹת לְעוֹרֵר אֶת מִדַּת
הַרְחָמִים לְעֵלָא וּלְעֵלָא. וְאֵלּוּ הֵם דְּבָרָיו
הַקָּדוֹשִׁים (עֲמוּד קח): 'כָּל הָעֲצוֹת שֶׁמְעוֹרְרִים
עַל יָדָם אֶת מִדַּת הַרְחָמִים, אֵינָם גּוֹרְמִים
לְתוֹרָה עַל הָעֵנֶשׁ, כִּי זֶה אֵינוֹ שִׁיף אֱלָא עַל
יְדֵי תִשְׁבּוּבָה, וּכְבָּר אָמְרוּ חַז"ל בְּגִמְרָא (בְּבֵא
קָמָא דִּף ג' ע"א) "כָּל הָאוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
וּתְרַן הוּא - יִתְרוֹ מַעֲיוֹ. וּבִמְסַלֵּת יִשְׁרִים
(פָּרָק ד) כְּתָב: 'לֹא יִנִּיחַ מִלְּשַׁפֵּט וְלִהְיוֹכִיחַ כָּל
מַעֲשֵׂה רַע קָטָן כְּמוֹת שֶׁהוּא; מִשּׁוֹם שֶׁהַתּוֹרָה
הוּא סְתִירָה לְכָל תַּכְלִית הַבְּרִיאָה, שֶׁלֹּא יֵאָכֵל
הָאָדָם נִהְמָא דְכִסּוּפָא וְכו', וְכָל הָעֲצוֹת הֵן
רַק בְּגִדֵּר לְעוֹרֵר מִדַּת הַרְחָמִים.

**מִגְדֵּל הַרְחָמִנוֹת וְהַעֲגוּגוּתִים הַמּוֹגִיעִים עַל
נִשְׁמָתוֹ**

וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ, בְּסִפְר 'עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל',
פְּרִשְׁת בִּי תֵצֵא: 'הַתּוֹרָה הַקָּדוֹשָׁה אוֹמְרַת (כא),
(י): **כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אוֹיְבֶיךָ**. הוּא הַרְמָז
שֶׁאֲמַרְנוּ, כִּי עֶקֶר הַמִּלְחָמָה נֶאֱמַר עַל רֹאשׁ
הַשָּׁנָה, דִּהּוּא יוֹמָא דְדִינָא, וְצָרִיף לְהַעֲרִיף קֶרֶב
וּמִלְחָמָה עִם הַיָּצָר הָרַע וּמֵאֲרִי דְדִינִין, וְעֶקֶר
הַמִּלְחָמָה הוּא עַל יְדֵי הַתִּשְׁבּוּבָה, שֶׁהָאָדָם מַשִּׁים
עַל לְבוֹ לָשׁוּב לַה', אוֹ מִירְאָתוֹ אוֹ מֵאֲהָבָתוֹ.

וַיֵּשׁ לָךְ אָדָם שֶׁהוּא שׁוֹב מִגְדֵּל הַרְחָמִנוֹת
וְהַעֲגוּגוּתִים הַמּוֹגִיעִים לוֹ עַל נִשְׁמָתוֹ שֶׁבִקְרָבוֹ,
כִּי הִיא חֵלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל, וְהִיתָה לְמַעַלָּה
חֲצוּבָה תַּחַת כֶּסֶף הַכְּבוֹד וְשִׁעֲשׂוּעִים יוֹם יוֹם,
וְיִרְדָּה אֶל עֵמֶק הַבּוֹר הַזֶּה לְגוֹף וְחִמְרָה, לְעֲשׂוֹת
נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרָהּ, כְּאֲשֶׁר יִזְכֹּךְ הַחִמְרָה, וְיִסְכִּים
לְרִצּוֹן הַנִּשְׁמָה לְעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵם וְחַפֵּץ צוּרָם.
וְעִתָּה, חֵס וְשָׁלוֹם, כְּאֲשֶׁר הָרַע הָאָדָם עַל פְּנֵי
הָאָדָמָה, וַיִּלָּךְ בְּשִׁרְיוֹת לְבוֹ, אוֹי וַיִּ אֲשֶׁר
הָרִים יָד נֶגֶד הַנִּשְׁמָה הַקָּדוֹשָׁה, וְהַכְנִיעָה תַּחַת
מְשַׁלֵּת הַחִמְרָה הַמוֹסְרָח וְנִתְעַב וְנִאֲלָח, עַל
כֵּן מִהֲרָאוּי עַל כָּל פָּנִים עוֹדְנוֹ הָאָדָם חַי
בְּכַחוֹ יָשִׁים אֶל לְבוֹ לָשׁוּב לְהִטִּיב אַחֲרִיתוֹ.

עַל יְדֵי תִשְׁבּוּבָה מַעוֹמָקָא דְלִבָּא

וְזֶה הַדֶּרֶךְ רְמִזָּה לְנוֹ הַתּוֹרָה בְּפִתּוּב וּרְאִיתָ
בְּשִׁבְיָה אִשְׁתּוּ יִפְתָּ תֹאֵר וְחִשְׁקָתָ בָּהּ, וּפְרִשׁ
רַש"י מְדַכְתִּיב 'אִשְׁת' בְּסִמּוּךְ, הִינּוּ אִשְׁתּוּ שֶׁל
אִישׁ. פְּרוּשׁ, 'אִישׁ' זֶה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
וְהַנִּשְׁמָה נִקְרָאת מְטְרוֹנִיתָא, וְהִיא יִפְתָּ תֹאֵר
מִקְדָּשָׁתָהּ, וְהִיא בְּשִׁבְיָהּ, וְחִשְׁקָתָ בָּהּ, דִּהְיִנּוּ
שִׁיבְמָרוּ רַחֲמִיךָ עָלֶיהָ. אִז וְלִקְחָתָ לָךְ לְאִשָּׁה,
שֶׁאֲפָשֶׁר עַל יְדֵי תִשְׁבּוּבָה מַעוֹמָקָא דְלִבָּא לָשׁוּב
לְקַחְתָּהּ לְאִשָּׁה. אָמְנָם עַל פִּי הַתַּנְאִים, וְגִלְחָה
אֶת רֹאשָׁהּ, דִּהְיִנּוּ רֹאשִׁית הַתִּשְׁבּוּבָה, לְעֲשׂוֹת
לְעֲצָמוֹ סִיגִים לְפָרֵשׁ מִמוֹתָרוֹת, כִּי אִם תִּתְּנוּ
הַגּוֹף יִנְהִיג עַל צַד הַהִכָּרָח, וְהַמּוֹתָרוֹת מְכַנִּים
בְּשֵׁם שְׁעָרוֹת, שֶׁצָּרִיף לְגַלְחָן, מֵאַחֵר שֶׁאֵינָן

פְּרִשֵׁת בִּי תֵצֵא

נַעֲשִׂים בְּמִשְׁךָ שָׁנִים רַבּוֹת בְּדוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים
הָרִיחָם נַעֲשִׂים בְּיָמֵינוּ תוֹךְ זְמַן קָצֵר.

רק בעולם הזה שִׁיךְ רַחֲמִים

וְנִמְצָא לְפִי זֶה, אִם לֹא עָשִׂינוּ תְּשׁוּבָה חֹסֶה
וְשָׁלוֹם, אֲזִי כָּל עֵקֶר הַתְּקוּנָה וְהַעֲצוֹת הֵם רַק
כְּדֵי לְגָרֵם שְׁלֹא נִקְבֵּל אֶת הָעֲנֹשׁ מִיָּד, וּלְעוֹרֵר
מִדַּת מֵאֲרִיךְ אַף.

וְכַתֵּב הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי יִשְׂרָאֵל סְלֵנְטֵר
זי"ע, דְּבָדִין הָעוֹלָם הֵבֵא אֵין שִׁיךְ רַחֲמִים,
וְרַק בְּעוֹלָם הַזֶּה שִׁיךְ רַחֲמִים, וְכִמְאֹר חו"ל,
בְּשַׁעֲה שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם
הַזֶּה שֶׁתֵּף בּוֹ מִדַּת הַרַחֲמִים. וְהֵינּוּ כִּי בְּעוֹלָם
הֵבֵא כָּבֵד אִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וְלִכְן
אֵין סִבָּה לְהֵאֲרִיךְ אַף, כִּי כָּל הַסִּבָּה לְאַרְיִכוֹת
הָאֵף וּלְרַחֲמִים הִיא, כְּדֵי לְהַמְתִּין אוֹלֵי יַעֲשֶׂה
הָאָדָם תְּשׁוּבָה וּיִתֵּן אֶת כָּל מַה שֶּׁחָטָא.

אֵין עוֹנֵשִׁין מִן הַדִּין

וְהִנֵּה בְּשׁו"ת 'דוֹבֵב מִיִּשְׂרָאֵל' לְהַגָּאוֹן
מְטַשְׁעֵבִין זצ"ל (ח"ב סימן ט) הֵבִיא בְּשֵׁם
הָאֲרִיז"ל, אֲשֶׁר מֵה שְׁמוּבָא בְּמַסְכַּת מְכּוֹת (ה'
ע"ב) אֵין עוֹנֵשִׁין מִן הַדִּין; שְׁעַל יְדֵי קַל וְחֹמֶר
יְכוּלִים רַק לְאַסֹּר וְלֹא לְהַעֲנִישׁ, זֶה מִשּׁוֹם
שִׁי"ג מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶן הֵן כִּנְגֵּד
י"ג מִדּוֹת הַרַחֲמִים, וּמִדַּת קַל וְחֹמֶר הִיא כִּנְגֵּד
מִדַּת ה' ה' שֶׁהִיא מִדַּת הַרַחֲמִים, וְאִם כֵּן,
הֲרִי דְּמִדַּת קַל וְחֹמֶר שֶׁהִיא הִרְאָשׁוֹנָה בִּי"ג
מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶן, הִיא כִּנְגֵּד מִדַּת
אֵל שֶׁהִיא מִדַּת הַרַחֲמִים, וְכִמּוֹ שְׁמוּבָא בְּזֵהָר
הַקָּדוֹשׁ (ח"ג ל' ע"ב) עַל הַפְּסוּק (תְּהִלִּים נב, ג):
"חֲסֹד אֵל כָּל הַיּוֹם".

הַנִּהְגָּת חֲסֵד וְרַחֲמִים

וְכֵן פֵּרֵשׁ בְּאוֹר הַחַיִּים הַקָּדוֹשׁ (סוף פְּרִשֵׁת
בְּהַעֲלוֹתָהּ) אֶת הַפְּסוּק "אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ",
וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: נִתְּכֵנוּ לְשָׂאֵל מִמִּדַּת הַחֲסֵד, כִּנְאָמַר
חֲסֵד אֵל וְגו'; עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. וּבְפְרִשֵׁת בְּלֶק
נֶאֱמַר: "מָה אָקֵב לֹא קִבֵּה אֵל" וְגו' (עֵין בְּאוֹר

שְׁלֹשָׁה אַפָּנִים לְעוֹרֵר מִדַּת הַרַחֲמִים

וְיִסוֹד מִדַּת הַרַחֲמִים הוּא בְּשִׁלְשָׁה אַפָּנִים:

אֶפֶן אַחֵד - עַל יְדֵי שְׁמֻקְבָּל אֶת הַחוּזֵר
בְּתְּשׁוּבָה וּמוֹחֵל לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו לְגַמְרִי,
שֶׁזֶהוּ חֲסֵד וְרַחֲמִים גְּדוֹלִים.

אֶפֶן שֵׁנִי - אֲפִלּוּ אִם הָאָדָם לֹא שָׁב
בְּתְּשׁוּבָה, מִכָּל מְקוֹם, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאֲרִיךְ
אֵף וְאֵינוֹ פּוֹרֵעַ מִמֶּנּוּ מִיָּד כְּדֵי לִפְתַּח לוֹ פֶּתַח
תְּקוּנָה.

אֶפֶן שְׁלִישִׁי - גַּם כְּאֲשֶׁר נוֹתֵן עֲנֹשׁ, אֵינוֹ
מַעֲנִישׁ עַד לְכֻלָּהּ; כְּלוּמַר, אֵף אִם הִתְמַלְּאָה
הַסָּאָה, אֵינוֹ נוֹתֵן אֶת כָּל הָעֲנֹשׁ מִיָּד אֲלָא
מַעֲט מַעֲט, כְּדֵי לְנַסּוֹת וּלְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם,
אוֹלֵי עַל יְדֵי שִׁתְּעוֹרָר בְּתַחֲלָה יָשׁוּב בְּתְּשׁוּבָה
וְיִמְחַלּוּ לוֹ עֲוֹנוֹתָיו, וְלֹא יִצְטָרְכוּ לְהַמְשִׁיךְ
וּלְהַעֲנִישׁוֹ.

וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עוֹן

וְכָךְ בָּאֵר רַבֵּנוּ הַחֹפֶץ חַיִּים זי"ע אֶת הַפְּסוּק
(תְּהִלִּים עח, לח): "וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עוֹן וְלֹא
יִשְׁחִית, וְהִרְבָּה לְהַשִּׁיב אָפּוֹ וְלֹא יַעִיר כָּל
חַמְתּוֹ", וְהֵינּוּ, דְּמִדַּת רַחוּם שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא הִיא בְּשִׁלְשֵׁת הָאַפָּנִים הַנּוֹזְכִּים, אוֹ עַל
יְדֵי "יְכַפֵּר עוֹן וְלֹא יִשְׁחִית" - הֵינּוּ עַל יְדֵי
תְּשׁוּבָה. אוֹ עַל יְדֵי "הִרְבָּה לְהַשִּׁיב אָפּוֹ" -
שְׁמֵאֲרִיךְ אָפּוֹ לִפְנֵי שְׁנוֹתֵן אֶת הָעֲנֹשׁ. וְגַם
אַחֵר שֶׁכָּבֵד נוֹתֵן אֶת הָעֲנֹשׁ, מִכָּל מְקוֹם "וְלֹא
יַעִיר כָּל חַמְתּוֹ", אֵינוֹ נוֹתֵן הַכֹּל כִּי אֵינוֹ
מַעֲוֵר אֶת כָּל חַמְתּוֹ, כְּכִיכּוֹל.

עֲדוּתוֹ שֶׁל הַחֹפֶץ חַיִּים

וְאָמַר הַחֹפֶץ חַיִּים זי"ע, שֶׁרָאָה בְּחַיּוֹ
הָאֲרִיִּים, אֵיךְ לִפְעָמִים אַחֲרֵי עֲשָׂרוֹת שָׁנִים
מְשַׁלֵּם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאָדָם עֲנֹשׁ אוֹ שְׂכָר,
וְעוֹד אָמַר הַחֹפֶץ חַיִּים זי"ע, אֲשֶׁר לִכְן, בְּדוֹרוֹת
הָאַחֲרוֹנִים שָׁלָנוּ, שֶׁהֵם עֵקֶבְתָּא דְּמִשִּׁיחָא, אָנוּ
רוֹאִים אֵיךְ תְּהִלִּיכִים כְּלָלִיִּים וּפְרִטִיִּים
מִתְחַלְפִּים בְּמַהֲירוֹת הַבְּזָק, וּדְבָרִים שֶׁהִיוּ

פְּרִשְׁת בִּי תִצֵּא

הַרְחָמִים - לִמְחֹל וְלִסְלַח, וְשֵׁם 'אֱלֹהִים' גַּם כֵּן, לְמִי שֶׁלֹּא יִרְצֶה לִמְחֹל - יִבְיָאֵהוּ לְמִשְׁפָּט, וְכִפִּי זֶה, יֵשׁ לָךְ אָדָם שֶׁלֹּא יָבֹא בְּמִשְׁפָּט.

וְדַרְךְ שְׁנֵי הוּא, כִּי לְעוֹלָם אֵין ה' מוֹתֵר לְשׁוֹם אָדָם בְּעוֹלָם, וְכָל הָעוֹלָם יַעֲמִדוּ לְמִשְׁפָּט אֵין נִמְלֵט, וְיֵשׁ לָךְ לְדַעַת אוֹמְרָם ו"ל (בְּכָא קָמָא נ' ע"א) וְזֶה לְשׁוֹנָם: כָּל הָאוֹמֵר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְתָרֵן הוּא - יוֹתֵרוֹ בְּנֵי מַעְיֹ, אֲלֹא בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ וְאֵין אָדָם נִמְלֵט מִהֲדִין. וְכִפִּי זֶה הִנֵּה בְּרוּנוֹ לָנוּ דִּרְךְ הַשְּׁנִי, וּמַעֲתָה אַפֵּן הַבְּרִיאָה לְפִי דְבָרֵיהֶם ו"ל הוּא עַל זֶה הַדִּרְךְ, בְּתַחֲלָה בָּרָא בְּמִדַּת אֱלֹהִים שֶׁהוּא יְחוּס הַמִּשְׁפָּט, וְכֵן הִיא הַתְּכָלִית שֶׁעָמַד הַכָּל בְּדִין, אֲלֹא שֶׁרָאָה שְׁאוֹתוֹ הַדִּין לֹא יוּכַל הָעוֹלָם עֲמוּד בּוֹ - שֶׁתֵּף עָמוֹ מִדַּת הַרְחָמִים, פְּרוּשׁ, לֹא שֶׁחֲזַר בּוֹ מִמַּחֲשָׁבָה רִאשׁוֹנָה, חֵס וְשָׁלוֹם, אֲלֹא שֶׁיַּעֲשֶׂה הַמִּשְׁפָּט בְּדִרְךְ רַחֲמִים, כְּמוֹ שֶׁתֹּאמַר שֶׁלֹּא לְפָרַע מִהָאָדָם עָנְשׁוֹ כְּאַחַת, גַּם שֶׁלֹּא לְפָרַע מִמֶּנּוּ תַּכְף וּמִיָּד בְּלֹא הֶאֱרַכְתָּ זְמַן, וְלְעוֹלָם אֵין לְאָדָם אֲלֹא מֶה שֶׁיִּגְיַע אֵלָיו בְּמִשְׁפָּט, וְהוּא אוֹמְרָם ו"ל (וְיִוְשְׁלָמִי שְׁקָלִים פ"ה ה"א) מֵאֲרִיף אֶפִּיָּה וְגַבִּי דִּילִיָּה, נִמְצְאָתָ אוֹמֵר שֶׁלֹּא חֲזַר מִמַּחֲשָׁבָתוֹ, כִּי לֹא מַצִּינוּ שֶׁקָּדָם בְּמַחֲשָׁבָת ה' שֶׁלֹּא לְהַתְנַהֵּג בְּמִשְׁפָּט בְּסִדֵּר זֶה שֶׁיְהִיָּה נִפְרָע בְּרַחֲמִים.

וּלְפִי זֶה, בְּהִכָּרַח שִׁיאֵמַר הַכְּתוּב כְּסִדֵּר הָאֵמֹר, שֶׁאִם הָיָה אוֹמֵר בְּרִאשִׁית בָּרָא ה' אֱלֹהִים, הָיְתָה הַסְּבָרָא נוֹתֶנֶת, כִּי יֵשׁ מִשְׁפָּט, וְאֵין מִשְׁפָּט גַּם כֵּן לְצַד הַרְחָמִים, כִּי לֹא הִחְלִיט ה' מִשְׁפָּט לְבַדּוֹ, וּמֵאוֹמְרוֹ "בָּרָא אֱלֹהִים" לְבַד, הָרִי הִחְלִיט כִּי אֵין דְּבָר בְּלֹא מִשְׁפָּט, וְהִגַּם שֶׁאֵמַר הַכְּתוּב אַחֵר כֵּן: ה' אֱלֹהִים, תִּתְפָּרֵשׁ עַל אֲמַתָּהּ, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁנוּהָ, שֶׁהַמִּשְׁפָּט עַל כָּל פָּנִים יִהְיֶה, אֲלֹא שֶׁיְהִיָּה הַפְּרָעוֹן בְּדִרְךְ רַחֲמָנוּת, וְסָמָךְ עָלֵינוּ הַכְּתוּב, שֶׁנִּכְרִיחַ לְפָרֵשׁ עַל זֶה הָאֵפֶן לְהִיּוֹת דְּבָר יָדוּעַ וּמְחֻזָּק בִּידְיֵנוּ, כִּי יָדִיעַת ה' לֹא תִתְהַפֵּף כְּבִיכּוֹל; עַד כָּאֵן לְשׁוֹן קָדְשׁוֹ.

הַחַיִּים שֵׁם). וְכֵן בְּפִרְשַׁת דְּבָרִים וּבְפִרְשַׁת וְאַתְחַנֵּן נֹאמַר: "כִּי אֵל רַחוּם ה' אֱלֹקֶיךָ, לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ, וְלֹא יִשְׁפַח אֶת בְּרִית אֲבֹתֶיךָ". וְכֵן תְּמִיד כְּשֶׁמִּבְקָשִׁים רַחֲמִים מִזְּפִירִים מִדַּת אֵל, וְכִמּוֹ שְׁאוֹמְרִים: 'כִּי אֵל מֶלֶךְ נֹאמָן וְרַחֲמָן אֲתָה'. וְכֵן 'כִּי אֵל מֶלֶךְ רּוֹפֵא נֹאמָן וְרַחֲמָן אֲתָה', 'אֵל מֶלֶךְ יּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רַחֲמִים', 'אֵל אֶרֶץ אֲפִים', 'אֵל מֵלֵא רַחֲמִים', 'אֵל רַחוּם וְחַנוּן', וְכֵן 'חֲסֵד אֵל יִסּוּבְכֶנָּהוּ', 'כִּי אֵל טוֹב וְסִלַּח אֲתָה', 'הָאֵל יִשְׁוּעָתָנוּ וְעֲזָרָתָנוּ סֵלָה'. וְזֶהוּ כִּי 'אֵל' מוֹרֶה עַל הַנְּהֻגָת חֲסֵד וְרַחֲמִים.

וְאִם כֵּן, יֵשׁ לוֹמַר דְּבָר עֲמֵק בְּזֶה, אֲשֶׁר דּוֹקָא מִשׁוּם שֵׁשׁ זֶה מוֹרֶה עַל מִדַּת הַרְחָמִים, לְכֵן זֶהוּ הַכֹּחַ הַחֲזָק בְּיוֹתֵר בְּעוֹלָם, וְלִכֵּן אֵין עוֹנְשִׁים מִן הַדִּין, כִּי אֵי אֶפְשָׁר לְהַעֲנִיֵּשׁ עַל יְדֵי מִדַּת קָל וְחֹמֶר, שֶׁהִיא כְּנֶגֶד מִדַּת אֵל; עַד כָּאֵן דְּבָרֵינוּ.

וְהִנֵּה גַם שֵׁם, הָרִי עַל יְדֵי הַקָּל וְחֹמֶר אָנוּ לוֹמְדִים שֵׁשׁ אֲסוּר וְרַק שְׁאֵין עָנֵשׁ, וְזֶהוּ גַם כֵּן הַגִּדֵּר שֶׁל מִדַּת הַרְחָמִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁאֶפְלוּ אִם לֹא שָׁב בְּתִשְׁבָּה, וְעַדִּין יֵשׁ אֶת הָאֲסוּר, מִכָּל מְקוֹם אֵין מַעֲנִישִׁים אֶת הָאָדָם וּמִמַּתִּינִים לוֹ.

בְּאוּרוֹ שֶׁל ה'אֹר הַחַיִּים' הַקְדוֹשׁ בְּעִנְיַן שְׁתוּף רַחֲמִים בְּדִין

וְזֶה לְשׁוֹן הָאֹר הַחַיִּים הַקְדוֹשׁ (בְּרִאשִׁית א, א): 'נִשְׁכִּיל לְדַעַת, אִיךָ יִצְדַּק בְּהָאֲדוֹן בְּרוּךְ הוּא רֹאשׁ וְסוֹף בְּמַחֲשָׁבָתוֹ, שֶׁבְּתַחֲלָה חָשַׁב בְּדִין וְחֲזַר לְשִׁתֵּף, כִּי הָאֲדוֹן בְּרוּךְ הוּא לֹא יִבְצֹר מִמֶּנּוּ מְזֻמָּה בְּמַעַט זְמַן, וּבְפָחוּת מִהֲרָף עֵין יָדַע הַכָּל וּיִכּוֹן אֵל הָאֲמֵת בְּהִשְׁקָפָה רִאשׁוֹנָה, כְּבִיכּוֹל, בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ.

אָכֵן דַּע, כִּי כְּוִנַּת שְׁתוּף הַרְחָמִים תִּסְבֵּל שְׁנֵי עֲנִינִים:

הָאֶחָד, כִּי ה' יִרְחַם לְפַעֲמִים לְמִי שֶׁיִּחַפֵּץ לְרַחֵם, מִבְּלִי הִבְיָאוּ בְּמִשְׁפָּט, כִּי זֶה הִיא מִדַּת

למי מוחל בְּרוּךְ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא?

בספר הקדוש 'קדשת לוי' (לקוטים): מִשְׁפַּחַת חֲסִידֵיךָ אֶל קִנְיָ וְנוֹקֵם. דְּהֵנָּה לְכַאוּרָה תִּתֵּנִי דְסִתְרִי אֶהְדִּי. אֶךְ דִּידוּעַ, דְּהֵקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא זֶן אֶת הָעוֹלָם בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים, אֶךְ דְּחֻכְמִינוּ ו'ל אָמְרוּ: דְּכָל הָאוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְתַרְנָן יוֹתֵרוּ מַעֲיו, אֲבָל שְׂרֵשׁ הַדְּבָר הִיא, דְּמִי שְׁאִין מַאֲמִין וְיִוְדַע זֶה בְּבִירוֹ, דְּהֵקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּעַל יְכָלִית וּבִידוּ הַפֶּתַח וְהַגְבוּרָה לְהַעֲנִישׁ לְעוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ, עַל זֶה אָמְרוּ חֻכְמִינוּ ו'ל: כָּל הָאוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְתַרְנָן, מַה שְׁאִין כֵּן, מִי שְׂיִוְדַע זֶה דְּהוּא בִּידוּ לַעֲשׂוֹת עִזּוּ וְגִבּוּרָה, אֶךְ מִחֻמַּת שְׁאֵנוּ מִבְּקָשִׁים וּמִפִּיִּסִּים אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל מִינֵי רְצוּי, וְשָׁבִים לְפָנָיו בְּלֵב שְׁלָם, וְאִזּוּ הוּא מוֹחֵל לָנוּ, עַל זֶה לֹא אָמְרוּ חֻכְמִינוּ ו'ל, דְּבִירָאֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ לְמִי שְׁעוֹבֵר עַל רְצוֹנוֹ, וּמִתִּירָא וּמִפְחָד לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, מִחֻמַּת שְׁמַאֲמִין שְׁבִידוּ וּבִכְחוֹ לַעֲשׂוֹת וְלִנְקָם כְּחֻפְצוֹ, אֶךְ שְׁהוּא שָׁב לְפָנָיו וּמִפִּיִּסִּים אוֹתוֹ וּמִבְּקָשׁ מִמֶּנּוּ תַּחֲנוּנִים, עַל זֶה בִּירָאֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹשֵׁף חֶסֶד וּמוֹחֵל לוֹ.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב "מִשְׁפַּחַת חֲסִידֵיךָ לִידְעִיךָ אֶל קִנְיָ וְנוֹקֵם", רוֹצֵה לומר, מִי שְׂיִוְדַע אוֹתָךְ וּמִכִּיר בְּהִכְרָה שְׁלֵמָה, שְׁהַבּוּרָא עוֹלָמִים הוּא אֶל קִנְיָ וְנוֹקֵם, שְׂיִוְכַל לִנְקָם וְלִקְנָאוֹת כָּל מַה שְׁחָפֵץ לְאַלוֹ הוּא מוֹשֵׁף חֶסֶד וּרְחֻמִּים הַמְרַבִּים; עַד כֵּאֵן לְשׁוֹנוֹ.

וּמוֹכַח מִלְּשׁוֹנוֹ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשְׁפַּחַת חֶסֶד כְּשֶׁשָּׁב לַה' בְּכָל לְבוֹ וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתְּחִלָּת דְּבִרְיוֹ הַקָּדוֹשִׁים "וְשָׁבִים לְפָנָיו בְּכָל לֵב", וְכֵן בְּסוֹף כְּתוּב "שָׁב לְפָנָיו וּמִבְּקָשׁ תַּחֲנוּנִים".

למה ראש השנה נחשב "יום טוב"

וּבְסִפְרֵי הַחֲנוּכָּה (מִצְוָה שִׂיא) כְּתוּב, שְׂרָאשׁ הַשָּׁנָה נִחְשָׁב "יום טוב", לֹא לְמִירוֹת שְׁהוּא יוֹם הַדִּין, אֲלֵא דוֹקָא בְּגִלָּל שְׁהוּא יוֹם הַדִּין, וְהִינּוּ שְׁחֶסֶד גְּדוֹל עֲשֵׂה עִמָּנוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁדֵּן אוֹתָנוּ

בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, וְלֹא פַּעַם אַחַת בְּכַמָּה שָׁנִים, כִּי אִם הִיָּה דֵּן אוֹתָנוּ לְעֵתִים רְחוּקוֹת, אִזִּי הַסָּאָה הִיָּתָה מִתְמַלְּאָת וּמִיד הִיָּה נִגְמָר דִּינָנוּ לְרַעָה, חֶסֶד וְשְׁלֹם, כְּמוֹ שְׁאִיתָא בְּגִמְרָא (עֲרִינְ טו ע"א): 'אִין הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע מִן הָאָדָם עַד שֶׁתְּמַלֵּא סָאָתוֹ וְכוּ', וְרַק מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דֵּן אוֹתָנוּ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, אִזִּי יֵשׁ מְקוֹם לְמִדַּת הַרְחָמִים, כִּי בְּמִשְׁפַּחַת שָׁנָה אַחַת - לֹא תִמִּיד מִתְמַלְּאָת הַסָּאָה, וּמִמְלֵא נִפְרַע הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְעַט מְעַט, וְיִכּוּלִים לְהַמְשִׁיךְ לְזִכּוֹת לַחַיִּים.

אולי, חס ושלום, כבר התמלאה הסָאָה?

וּבִקְאָמַת מוֹכָא עַל מֶרֶן רַבִּי אִיסֵּר זְלָמָן מְלָצֵר זצ"ל, וְכֵן עַל מֶרֶן רַבִּי אֱלִיהוּ לופְטִיאַן זצ"ל, שֶׁהִיוּ רְגִילִים לְעוֹרֵר בְּפִרוּס יְמֵי הַדִּין, דְּהָאָדָם סְבוּר כִּי כְּמוֹ בְּשָׁנִים שְׁעִבְרוּ, אֶךְ שְׁגָם כֵּן לֹא הִיָּה נִקְי מַעֲבֻרוֹת, מִכָּל מְקוֹם הִיָּתָה לוֹ שָׁנָה טוֹבָה, אִזִּי גַם בְּשָׁנָה הַבָּאָה יִהְיֶה כֵּן, אֶךְ הָרִי יִתְכַּן שְׁנִתּוּסְפָּה עוֹד שָׁנָה עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ, רְחֻמָּא לִיֶּזְלָן, אִזִּי אוֹלִי, חֶסֶד וְשְׁלֹם, כְּבָר הַתְּמַלְּאָה הַסָּאָה? וְזֶה צְרִיף לְהַחֲרִיד כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וְכֵן אִיתָא בְּפִירוּשׁ רַבֵּנוּ יוֹנָה (אֲבוֹת ג, יג): כָּל אָדָם צְרִיף רְחֻמִּים, וְאִם מִשְׁחַקָּת לוֹ הַשָּׁעָה, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מֵאַרְיֵף אָפוּ וּמוֹחֵל עֲלָיו - לֹא עַל צְדָקוֹתָיו הוּא מְרַחֵם עֲלָיו, וְצְרִיף לְהַתְחַנֵּן לוֹ כֵּן יִנָּחֵם ה' עַל אֲשֶׁר נָחַם עַל הָרַעָה, כִּי שְׁמָא יִגְרַם הַחֲטָא וְלֹא בְּכָל שְׁעֵתָא וְשְׁעֵתָא מִתְרַחֵשׁ נִיסָא.

סבה שזוכים לחיים במידת הרחמים

וְעַל יְדֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה יֵשׁ סִבָּה נוסֶפֶת שְׁזוֹכִים לַחַיִּים בְּמִדַּת הַרְחָמִים, וְזֶהוּ מִשּׁוּם שְׂיִסּוּד מִדַּת הַרְחָמִים הוּא רַק עַל יְדֵי הַנִּהְגֻּת הַמְּלָכוּת שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכְּמוֹ שְׁבָאֵרוּ עֲנִין מִדַּת הַרְחָמִים שְׁמַתְעוּרְרָת עַל יְדֵי תַקִּיעַת שׁוֹפָר, שְׁנָה מִשּׁוּם שְׁעַל יְדֵי הַשׁוֹפָר אָנוּ מְמַלִּיכִים אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכְּמוֹ שֶׁכָּתוּב רַבִּי סַעֲדִיָּה גָאוֹן ו'ל, שְׁאֶחָד הַטַּעַמִּים לְמַצּוֹת

פְּרִשֵׁת בִּי תֵצֵא

טובים והוא מנגן, המלך לא יכול להעניש אותו, זה כח של מלך, ברגע שהוא מחליט לרחם אפלו שהיה אדם חייב בדין - יש לו חשבון אחר להוציא משפטו לאור ברחמים.

ולכן עקר מדת הרחמים הוא מצד המלכות, כי מלכותא דארעא כנגד מלכותא דרקיעא, ואחר מיסודות תפקיד המלכות הוא לתכנן את העתיד ולא רק את ההווה, ולכן לפעמים המלך חונן ומוחל עכשו כדי שבעתיד יצא מזה טובה לענין המלוכה, וכן הוא להבדיל יסוד מדת הרחמים אשר יסודה היא מדת ארץ אפים, שהקדוש ברוך הוא מאריך אף, כדי שאחר כך יחזר בתשובה ויעשה רק מעשים טובים, ובשביל זה כדאי להחזיקו עכשו, אף על פי שעדין הוא רשע.

מדת הרחמים עלינו התגלגלי

ובזה יתכן לבאר דבר נפלא, דהנה יש לעורר על מה שמצינו שענין מדת הרחמים נקרא בלשון גלגול, וכמו שאיתא בפליחות: מדת הרחמים עלינו התגלגלי, וכן בשחרית יום שני של ראש השנה "גלגל רחמיה ודין אל תפתח". וכן בזמירות שבת קדש (מהרב הקדוש רבי אהרן מקארלין זי"ע): "ויהי רחמיה מתגלגלים על עם קדשך". ונקראת מדת הרחמים בלשון זו, כי הוא בבחינת "גלגול שבועה" - באשר נתחייב ראובן לשמעון שבועה על ענין אחד, יכול שמעון התובע 'לגלגל' עליו שבועה על ענין נוסף. ובאור הדברים הוא, שענין גלגול פרושו שאין סבה עצמית כאן, אלא מחמת סבה שיש במקום אחר - מגלגלים גם על מקום שאין בו סבה, וכן כל גלגול כן הוא.

וכן יש לומר, גבי מדת הרחמים אשר יסודה היא מדת "מאריך אף", ואם כן, הרי זה נחשב כמו 'גלגול', שהרי מדת מאריך אף היא, כי אחר כך יחזר בתשובה (תוספות ערוכין כב ע"א), ובשביל זה נותנים לו כבר עכשו כל טוב, אף על פי שמצד המצב עכשו

תקיעת שופר הוא, שאנו עושים כדרך שממליכים את המלכים, שתוקעים לפניהם בשופרות.

וכן מובא בסדור הגר"א על רבנו הגר"א ז"ל, דבשעת תקיעת שופר היה שמח מאד, כיון שאז הוא זמן ההמלכה, וכשממליכים את המלך הרי עושים זאת בשמחה רבה; עין שם.

הרחמים - חלק מהנהגת המלכות

ועל ידי זה הקדוש ברוך הוא קם מכסא דין ויושב על כסא רחמים (ויקרא רבה כט, ג), והינו משום שזה חלק מהנהגת המלכות, שלפעמים חונן המלך את בני עמו, ומלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא, וכן גם ביום הדין של ראש השנה, שכביכול, אנו ממליכים אותו יתברך, הרי הוא יושב על כסא רחמים ומתנהג בחסידות לרחם על עמו ישראל.

ומובא בחדושי הריטב"א (ראש השנה טז ע"א) שמה שאמרו בגמרא "ובמה? בשופר!" זה סובב והולך גם על אמירת ה'מלכיות' ולא רק על 'זכרונות'; כי בשעת תקיעות שופר של ראש השנה, אנו מתכוונים להמליך את הקדוש ברוך הוא עלינו, ושורה אז שמחה גדולה בכל העולמות.

מלך במשפט יעמיד ארץ

נמצא, מצד אחד הקדוש ברוך הוא הוא "מלך במשפט יעמיד ארץ", ומצד אחר יש ענין שהוא מרחם, והוא כמו שמלך מרחם לפעמים מסבות שונות, אדם חטא לפניו ויצא חייב בדין, אבל למלך יש חשבון משלו כדי למחל לו, כי יתכן שפאשר יתקן מעשיו יצא ממנו טוב.

כמו שמספרים על אותו מלך שהיה לפניו אחד שהיה מנגן ומנעים למלך את שעותיו בזמרה, ופעם נתחייב בדין, והמלך לא אבה להענישו, כי כל זמן שהוא עושה לו דברים

פְּרִשְׁת בִּי תִצָּא

יִחָטָא. וְנִמְצָא יִרְאֵת הַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא הִיא יִרְאֵה מִתּוֹךְ אֲהָבָה; עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

לְכֵן בְּעֲלֵי הַמוֹסֵר, כְּגוֹן הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי חַיִּים שְׂמוּאֵלִיץ זי"ע, וְעוֹד צַדִּיקִים, נוֹתְנִים כַּמָּה עֲצוֹת כִּיצַד לְזִכּוֹת בְּדִין, הַצַּדִּיקִים זי"ע חֲפָשׁוּ עֲצוֹת, כִּי עֲצָם זֶה שְׂאָדָם מִחֲפָשׁ עֲצוֹת אֵיךְ לְצַאת זָכָאי בְּדִין, מַגִּיעָה לוֹ מִדַּת הַרְחָמִים, כִּי הוּא מִחֲפָשׁ שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְטִיב עִמּוֹ, וְזֶה כָּבֵר סִבָּה לְעוֹרֵר עָלָיו רַחֲמִים.

הַפַּחַד מִיּוֹם הַדִּין שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, צָרִיךְ לְלוּוֹת אוֹתָנוּ בְּמִשְׁךְ כָּל יְמֵי חֹדֶשׁ אֱלּוּל, כִּמּוֹ שְׂרָאִינוּ וְשִׁמְעָנוּ מִגְּדוּלֵי הַצַּדִּיקִים וְגִאוּנֵי הָעוֹלָם זי"ע.

אִימַת וּפַחַד הַדִּין הַגָּדוֹל

וְכַתֵּב עוֹד בְּקִנְטָרֵס הָעֲצוֹת שֶׁל רַבִּי חֲנוּךְ ז"ל, וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ (מֵאַמֵּר פַּחַד הַדִּין סִימָן ד'): בְּגִמְרָא רֹאשׁ הַשָּׁנָה (דף טז ע"ב): אֵיתָא, "כָּל שָׁנָה שְׂרָשָׁה בַּתְחַלְתָּהּ מִתְעַשְׂרֶת בְּסוּפָהּ", וְלָמְדוּ כֵּן מִהַפְסוּק: "עֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בָּהּ מֵרָשִׁית שָׁנָה וְגו' וְלֹא מֵרֵאשִׁית שָׁנָה", 'רִשִּׁית' מִלְשׁוֹן רֶשֶׁת, וְעֵינֵי 'רֶשֶׁת' בַּתְחַלְתָּהּ, פֶּרֶשׁ רִשִּׁי שֵׁם, דְּהֵינּוּ שְׁעוֹשִׁים עֲצָמָן רָשִׁים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְדַבֵּר תַּחֲנוּנִים, כִּמּוֹ שֶׁכָּתוּב "תַּחֲנוּנִים יְדַבֵּר רֶשֶׁת".

פְּעֻלוֹת חִיצוֹנוֹת לְעוֹרֵר הַפַּחַד וְהָאִמָּה

וְעֵינִי בְּתוֹסָפוֹת שֵׁם שֶׁכָּתְבוּ, וְזֶה לְשׁוֹנֵם, שְׂמִתּוֹךְ שִׁישְׁרָאֵל רָשִׁים לָבָם נִשְׁכָּר וּמִרְחָמִים עֲלֵיהֶם מִן הַשָּׁמַיִם; וְכֵן אֵיתָא בְּגִמְרָא (רֹאשׁ הַשָּׁנָה כו ע"ב) דְּבִרְאשׁ הַשָּׁנָה כָּל כַּמָּה דְּכִינִי אִינִישׁ טָפִי מַעְלִי, וְלָכֵן שׁוֹפֵר שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּפוּף; וְכֵן הִבִּיא בְּמִשְׁנֵה בְּרוּרָה (סִימָן תַּקפ"א), אֲשֶׁר אָף עַל פִּי שְׂאָנוּ בְּטוּחִים שֶׁנִּצָּא זָכָאִים בְּדִין, מִכָּל מְקוֹם, צָרִיךְ לִירָא וּלְפַחַד מֵאִמַּת הַדִּין, וְעַל יְדֵי זֶה נִזְכָּה לְזִכּוֹת בְּדִין.

וְזֶהוּ מִקּוֹר הַמִּנְהֵג שְׂמוּבָא בְּשִׁלְחָן עֲרוּךְ (אוֹרֵחַ חַיִּים סִימָן תַּקפ"ד ס"ד) שֶׁיֵּשׁ נוֹהֲגִים לְהַתְפַּלֵּל תְּפִלוֹת הַיָּמִים הַנוֹרָאִים בְּכָרִיעָה וּבְכַפִּיפַת

לֹא מַגִּיעַ לוֹ, וְזֶהוּ כְּעֵין גִּלְגּוּל, שֶׁמִּחְמַת סִבָּה אַחֶרֶת - עַל סִמְךָ הָעֵתִיד, מִגִּלְגָּלִים לוֹ חַיִּים גַּם עֲכָשׁוּ.

גּוֹרְמִים נַחַת רוּחַ לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

וּמִכָּל מְקוֹם אִם גּוֹרְמִים שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִתֵּן לָנוּ חַיִּים עַל פִּי דִין, גּוֹרְמִים נַחַת רוּחַ לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. כְּמוֹכָא בְּשֵׁם הַהַפְלָאָה, שֶׁפֶּרֶשׁ מָה שְׂאָמְרוּ (אֲבוֹת ד', ב) שֶׁכֵּר מִצְוָה מִצְוָה. שֶׁכָּכֵל מִצְוָה יֵשׁ מִצְוָה נוֹסֶפֶת, מִשּׁוּם שְׂגוּרִים עַל יְדֵי זֶה שֶׁיִּקְבֹּל שֶׁכֵּר, וְעֲצָם קִבְּלַת הַשֶּׁכֶּר הוּא קִיּוּם רְצוֹן ה' בְּפָנָי עֲצָמוֹ, שֶׁהָרִי כָּל מִטְרַת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּבִרְיַאת הָעוֹלָם הוּא כְּדִי לְהִיטִיב לְבְּרוּאָיו, וְכִמּוֹ שֶׁכָּתוּב: "עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה".

וּצְדָקָה תִּהְיֶה לָנוּ כִּי נִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת

וּבִאפֶן נוֹסֵף כָּתֵב בְּסִפְרֵי הַקְדוֹשׁ 'צְדָקָה יוֹסֵף' עַל הַתּוֹרָה (פְּרִשְׁת בִּי תִצָּא) 'הַצְרוּף שֶׁל חֹדֶשׁ אֱלּוּל הוּא סוּפֵי הַתְּבוּת הַפְּסוּק (דְּבָרִים י, כה) וּצְדָקָה תִּהְיֶה לָנוּ כִּי נִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת יְגוּ'. וְכֵן בַּחֲזֶרֶת הַשֵּׁץ שֶׁל תְּפִלַּת מוֹסֵף דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אָנוּ אוֹמְרִים פְּסוּק זֶה, וְזֶה מִשּׁוּם דְּבַחֲדֵשׁ אֱלּוּל וּבַעֲשֻׁרֵת יְמֵי תְּשׁוּבָה, אִם אָנוּ נִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כָּכֵל אֲשֶׁר צִוְּנוּ ה', אֲזִי זֶה כָּאֵלּוּ אָנוּ נוֹתְנִים כְּכִיכּוֹל צְדָקָה לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּלוּמַר שְׁזוֹ הִיא זְכוּת וּמִצְוָה בְּפָנָי עֲצָמָה שְׂגוּרִים שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִגְזֹר עָלֵינוּ שָׁנָה טוֹבָה בִּימֵי הַדִּין, כִּי זֶה רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ; עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

ה' מִתְּיָרָא שְׂלֵא יִחָטָא הָאָדָם

וְאֵיתָא בְּסִפְרֵי הַקְדוֹשׁ 'נִעֲם אֱלִימֶלֶךְ' (פְּרִשְׁת וַיִּגַּשׁ): לְפָרֶשׁ הַפְּסוּק בַּתְּהִלִּים וּכְיִרְאָתָךְ עֲבַרְתָּ כו'. דְּהֵינָה הַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא אֵין שִׁיךְ בּוֹ שׁוּם יִרְאָה רַק הִירְאָה הַזֹּאת יֵשׁ לוֹ לְהַשֵּׁם יִתְעַלֶּה, שֶׁמִּתְיָרָא שְׂלֵא יִחָטָא הָאָדָם מִחְמַת אֲהָבָתוֹ שְׂאוּהֵב אֶת הָאָדָם לְהִטִּיבוֹ בְּאַחֲרִיתוֹ, כִּי דָרְכוֹ יִתְבָּרַךְ לְהִטִּיב לְכָל בְּרוּאָיו, וְלָכֵן מִתְיָרָא שְׂלֵא

פְּרִשְׁת בִּי תֵצֵא

מעלת ההכנעה לכל הפחות

ובספר 'אור ישראל' (באגרת ז') כתב מֶרֶן רבי ישראל סלנטר זצ"ל: "מה יִחְרַד לב האדם, האוהב את עצמו ובני ביתו וכו' - להיטיב את דרכיו, ולכל הפחות לשבר את רוחו בִּשְׁבִּרוֹן לֵב, אשר הוא היסוד הראשי להיות מִגֵּן על הסכנה הגדולה המרחפת, וכמאמר חז"ל: 'כל שנה שרשה בתחלתה' וכו'"; עד כאן לשונו. והינו, שאפלו אם, חס ושלום, לא הצליח צדין להיטיב את דרכיו לגמרי, מפל מקום עצם ההכנעה ושבִּרוֹן הֵלֶבֶת מחמת פחד הדין - מועילין לזכותו בדין.

לציר לפניו אימת הדין ולהיות מלא פחד ורעדה

ובבאור הענין, כתב בספר 'פוכבי אור' למֶרֶן הגאון רבי יצחק בלאזר זצ"ל (ח"ב סימן נח) וזו לשונו: ידוע, כי סוף סוף אנו נשענים על רחמי הבורא יתברך שמו, כי מי יעמד לפניו בדין וכו'. והרחמים הם לפי הדין, לפי התעוררות האדם ולפי שִׁבְרוֹן לֵב, וכו', בודאי התחלה היא על ידי הרהורי תשובה, כי לפי מדרגת האדם בבחינת הרהורי תשובה יהיה גם כן הרחמים וכו'.

ושנית, הוא הפחד והחרדה, בדומה במנהג שבעולם, מי שיש לו נער ועשה מעשה שאינו הגון, אם יבוא אביו וימצא כי הנער נתמלא פחד וחרדה מאימת אביו, לא יענישנו קשה וכו'. וכן הדבר, אשר אדם צריך להכניע שכלו ולציר לפניו אימת הדין ולהיות מלא פחד ורעדה, ואז ביותר יפיק רצון מפעל הרחמים.

מדוע לא יתלבנו שערות ראשנו מפחד המשפט הנורא?

בספר 'קדוש אלול' (עמוד 241) מספר שהובא בעתון על בן ישיבה שנתפס בידי הרוסים, ובִּרְחוּבָה של עיר ללא דין וללא משפט בקשו

קומה; וזהו כדי לעורר בקרבם הכנעה ולב נשבר, וכעין מה שמובא גם כן להתפלל בימינו בקול של בכי - אף אם אינו בוכה.

והטעם לזה נראה, שהרי מעוררת הפנימיות, כלשונו של הרמח"ל (במסלת ישרים פרק ז'), וכן כתב בספר החנוך (מצוה טז) האדם נפעל לפי פעולותיו, ואחרי הפעולות ימשכו הלבבות, ולכן על ידי נהוג חיצוני של הכנעה יכולין לבא גם כן לידי הכנעה פנימית, ועל ידי זה לזכות בדין.

[וגם ענין תקיעת שופר בחדש אלול הוא כדי להפחיד את העם מאימת הדין, וכמו שהביאו הפוסקים ז"ל את הפסוק: "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו", (עין בטור ובית יוסף אורח חיים סימן תקפא, ובשבלי הלקט סימן רפא, ובספר 'אור ישראל' למֶרֶן הגר"ס זצ"ל באגרת ז'; עין שם), והטעם שאין אנו מתעוררים על ידי השופר, הוא משום התרדמה העמקה, העצלות והפכדות שאנו שרויים בה.

המשל הנורא מהשרפה שבנובהרדוק

וכמו שהביא בספר 'תורת יצחק' להגאון רבי יצחק אלתרן ולדטשין זצ"ל מנובהרדוק, שפעם אחת ראה בעירתו שרפה גדולה, ובית אחד כמעט נשרף לגמרי, וכל בני הבית ברחו חוצה, אף בחדר אחד שעדיין לא נשרף - נשאר ילד קטן ישן, ואמו צעקה עליו מבחוץ, שפבר יברח ויקפץ מיד דרך החלון, ויציל את עצמו, אף הילד שהיה שקוע בשנתו, צעק לעבר אמו תוך כדי השנה שתעזב אותו, ושאנו מבין מה היא רוצה ממנו, ושאין לו כח לקום וכו', ולבסוף נשרף אותו הילד, רחמנא ליצילן.

ומזה למד מוסר השכל למצבנו בחדש אלול, שהשופר תוקע וזועק לנו שניציל את עצמנו, ואלו אנחנו מתעצלים להתעורר מהתרדמה העמקה שאנו שרויים בה, רחמנא ליצילן, וצריך רחמים רבים שנוכל להתעורר ולהציל את עצמנו (קנטרס עצות עמוד כז).

פְּרִשְׁת בִּי תִצָּא

עוֹנוֹתֶיךָ מֵאַחַר שְׁאַפָּה עֲדִין בְּחַיִּים!"; וְהִתְחִיל
הַחֶפֶץ חַיִּים לְהִתְנַפֵּחַ בְּקוֹל גָּדוֹל.

רַעַת הָאֲדִישׁ בְּשַׁעַת הַמִּשְׁפָּט

הַגָּאוֹן הַצָּדִיק רַבִּי אֱלִיהוּ לופְטֵאן זצ"ל
נָשָׂא פַעַם שִׁיחָה בִּישִׁיבַת פּוֹנִיבֹז, לַגִּבִּי
חֲשִׁיבֹת פַּחַד הַדִּין. וְסִפֵּר, שֶׁבְּהִיּוֹתוֹ בְּרוֹסְיָה
אַרְעַ פַּעַם, שֶׁשְּׁנֵי אֲנָשִׁים עָמְדוּ לְדִין עַל אוֹתָהּ
עֲבֵרָה בְּבֵית הַמִּשְׁפָּט. אֶחָד מֵהֶם יָשָׁב וְרָאוּ
שֶׁהוּא מִפְּחָד וְדוֹאֵג בְּשַׁעַת הַדִּין וּלְבָסוֹף זָכוּהוּ.
חֲבֵרוֹ יָשָׁב וְסָרַק שְׁעֲרוֹתָיו וּבְדוּמָה בְּשַׁעַת
הַדִּין, שָׁלוּ וּבּוֹטְחִים וְדִנּוּהוּ מִיָּד לְתַלְיָה. וְלִכְּן
צָרִיךְ לִפְחָד לִפְחָת לִפְנֵי יוֹם הַדִּין, וְזֶה גּוֹפֵא
יָכוֹל לַעֲמֹד לְזָכוּתָנוּ בַּדִּין.

הַהִבְדָּל בֵּין הַמִּפְחָד לְשִׁאיֵנו מִפְּחָד

וַיֵּשׁ הַבְּדֵל גָּדוֹל בֵּין מִי שֶׁמִּפְּחָד מִפְּחָד
אֵימַת הַדִּין לְבֵין מִי שֶׁלֹּא מִפְּחָד. וּמִבִּיא שֵׁם
בְּקִנְטֵרס הַנ"ל בְּשֵׁם 'אוֹר יַחְזָקָא' (עֲנִינֵי אֱלוֹהִים),
כִּי אָף עַל פִּי שְׁמוּבָא בִּירוּשָׁלַיִם (ר"ה פ"א ה"ג,
וּמוּבָא בְּטוֹר אֶרֶץ חַיִּים סִימָן תַּקְפֵּא), שֶׁאֵנּוּ בּוֹטְחִים
בַּהֲקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁיַּצִּילֵנוּ בְּיוֹם הַדִּין, וְלִכְּן
מְכַבְּסִין וּמְסַתְּפִין בְּעֶרְבַּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה; מְכַל
מָקוֹם, לִפְנֵי הַבְּטָחוֹן הַזֶּה, עֲלִינוּ לְהַרְגִּישׁ פַּחַד,
יִרְאָה וְרַעְדָּה מִיוֹם הַדִּין, וְרַק לְאַחֲרֵי זֶה לְבָטַח.
אֲךָ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ 'בְּטָחוֹן' שֶׁלֹּא קָדַם לוֹ יִרְאָה
וּפַחַד, אֵינּוּ בְּטָחוֹן אֲלֵא הַפְּקָרוֹת, זְלוּזִל וְחֶסֶר
אֲמוּנָה אֲמִתִּית, וְאַמִּירַת: שְׁלוֹם יִהְיֶה לִּי,
רַחֲמָנָא לִיְצִלֵנִי, וְדוֹקָא לְאַחַר הִירְאָה וְהַפְּחָד
- אֲזִי יָכוֹלִים לְבָטַח בְּמַדַּת הַרְחָמִים.

אֲבֵרַח מִמָּוֶה אֱלִיךָ

וּמוּבָא בְּרַמְבַּ"ם (פְּרוּשׁ הַמִּשְׁנֵיּוֹת ר"ה פ"ד):
לְפִי שֶׁהֵם יָמִי עֲבוּדָה וְהַכְנָעָה וּפַחַד וּמוֹרָא
מֵה', וְיִרְאָה מִמֶּנּוּ וּמִבְּרַח, וּמִנּוּס אֱלִי... וְכֵן
בְּפִיט 'פֶּתֶר מַלְכוּת' לְרַבִּי שְׁלֹמֹה אֲבָן גְּבִירוֹל:
אֱלֹהִי! אִם עֲוֹנִי מִנְּשׂוֹא גָדוֹל וְכו', אִם לֹא
אוּחִיל לְרַחֲמֶךָ מִי יָחוּס עָלַי חוּץ מִמָּוֶה וְכו',
לִכְּן אִם תִּבְקֹשׁ לְעֹנִי אֲבֵרַח מִמָּוֶה אֱלִיךָ וְאַתְּפֹסֶה

לְהַרְגֵּ אוֹתוֹ. הֵם הַעֲמִידוּהוּ סְמוּךְ לְקִיר, הוֹצִיאוּ
אֶת כְּלֵי נִשְׁקָם, כְּוִנּוּ לַעֲבֹרוֹ וּבָאוּ לִירוּת. וְהִנֵּה
עַל פִּי גֵס, לֹא יָכְלוּ בְּשׁוּם אִפֶּן לִירוּת בּוֹ.
נִרְאָה הִנֵּה כִּי חָל קִלְקוּל בְּרוּבִים. הֵם נִסּוּ
לְתַקֵּן בְּמִשְׁוֹ כְּרַבֵּעַ שָׁעָה, וְלֹא הִצְלִיחוּ.

בְּעֶמְדָם נוֹאֵשׁ מוֹל זְמָמָם הוֹדוּ וְאַמְרוּ, כִּי
אֵין זֶה אֲלֵא כַח עֲלִיּוֹן הַמַּעֲכָב אֶת יָדָם. הֵם
הִבִּיאוּ אֶת הַבְּחוּר לִפְנֵי הַמַּפְקֵד בְּמִשְׁטָרָה
הַמְּקוֹמִית וְזֶה שֶׁחָרְרוּ אַחֲרֵי חֲקִירָה קְצָרָה.
"וְאַמְנָם" - סִימָן הַחֶפֶץ חַיִּים - "מֶרֶב פַּחַד
נִתְלַבְּנוּ כָּל שְׁעֵרוֹת רֹאשׁוֹ שֶׁל הַבְּחוּר בְּאוֹתָהּ
רַבֵּעַ שָׁעָה...." כָּאֵן פֶּרֶץ הַחֶפֶץ חַיִּים זי"ע
בְּהַתְּרַגְּשׁוֹת וְאַמְרָ: "רַבּוֹתִי! זֹאת הַתְּבִיעָה
עָלִינוּ... אִם כֵּן הוּא פַּחַד הַמָּוֶה, אִם כֵּן, מִדּוּעַ
לֹא יִתְלַבְּנוּ שְׁעֵרוֹת רֹאשׁוֹ, מִפְּחָד הַמִּשְׁפָּט
הַנּוֹרָא? הֵן מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֲרִיץ".

"יִזְכִּיר לוֹ" שֶׁל הַחֶפֶץ חַיִּים זי"ע

בְּסִפְּרֵי דִרְכָּיו, נִמְוָקִיו וְשִׁיחוֹתָיו שֶׁל הַחֶפֶץ
חַיִּים, מוּבָא בְּשֵׁם רַבִּי מְרִדְכִי דֵב, שֶׁרָאָה
פַּעַם אוֹתוֹ נִכְנָס בְּיָמִים הַנּוֹרָאִים לַעֲלִית בֵּית
הַכְּנֶסֶת כְּדִי לְהַתְּבוֹדֵד, עָמַד מֵאַחֲרֵי הַדִּלְתָּ,
וְשָׁמַע בִּיצֵד הַחֶפֶץ חַיִּים, מְצִיר לַעֲצָמוֹ, אִיךְ
שֶׁנִּכְנָס לְדִין בְּפְנֵי בֵית דִּין שֶׁל מַעֲלָה, וְעוֹמֵד
לִפְנֵים וְהַפְּרוֹז מְכָרִיו שֶׁיִּבְאוּ כָּל זְכוּיָתוֹ
לִפְנֵיהֶם. וְצִיר, בִּיצֵד הַגִּיעָה מִחֲנוּת שֶׁל מַלְאָכִי
קָדָשׁ שֶׁנִּבְרְאוּ מִהַתְּוֹרָה שֶׁלְמַד עַד כֹּה, וּמִן
הַמַּצּוֹת שֶׁשָּׁמַר בְּכָל יְמֵי חַיָּיו, וְכֵן מִהַזְכִּיּוֹת
שֶׁזָּכָה בְּהַתְּפַשֵּׁט חַבּוּרָיו בְּכָלל יִשְׂרָאֵל וּזְכוּי
הַרְבֵּים, כֹּה רַבּוֹת הָיוּ הַזְכִּיּוֹת עַד שֶׁבְּעֶצְמוֹ
הִתְפַּלָּא עַל רַב מִסְפָּרָם. אַחֲרֵי כֵן צִיר, שֶׁקּוֹרָאִים
לְכָל חוֹבוֹתָיו שֶׁיִּבְאוּ לְהַעֲדִיד. גַּם מִהֶם בָּאוּ
מִחֲנוּת רַבּוֹת, כְּאַלֶּה שֶׁהַעֲדִידוֹ עַל חֶסֶד בְּקִיּוֹם
הַמַּצּוֹה הָאֶהֱבָה וְהַדְּבָקוֹת וְכו' עַד שֶׁהַכְּרִיעַ
הַבֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה, שֶׁהוּא בְּכָלל בִּינּוּנִי, וְאִז
חָשַׁב לַעֲצָמוֹ שֶׁנִּכְנָס תַּחַת הַגָּדָר שֶׁל רַב חֶסֶד
- מִטָּה כְּלָפִי חֶסֶד, אֲךָ מִיָּד שָׁמַע שֶׁהַשְׁכִּינָה
שׁוֹאֵלֶת מֵהּ הוּא כָּעֵת? חֵי אוֹ נִפְטָר? וְעֲנִי
לָהּ: חֵי! וְתַכְּךָ נִשְׁמַע קוֹל "עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה עַל

פְּרִשֵׁת בִּי תֵצֵא

אף מי שהוא, רחמנא ליצילן, בגדר של בהמה, אינו מרגיש פלום אף בימי ראש השנה ויום כפורים, וכלם עוברים אצלו בלי פחד.

מספרים על הגאון הצדיק, רבי יהודה לייב חסמן זי"ע, שהיה מרגיש את הפחד אצלו ממש במוחש, ואמר, שהיה מרגיש כאבי בטן עקב ההרגשה של הפחד מיום הדין.

הגאון הצדיק רבי שלמה וולפה זצ"ל מספר, שבחנין לארץ היו שני נערים לא דתיים, שרבו ביניהם, וכשצצעקו להם: מה אתכם? הלא אלול היום! נסו על נפשם מרב הפחד.

יש מכתב מהגאון הקדוש הסטיפלר זי"ע, משנות צעירותו, ובו כותב: כעת התפנית מעט מאימת הדין הממשמש ובא ונודרתי להקדים בברכה...

ללמוד ביצד מתנהל הדין?

ספר אחד ממנהלי בתי הדין בירושלים עיר הקדש, שיום אחד יצא מחדרו ושם פגש את הרב הצדיק רבי יצחק דוד גוטפרד זצ"ל, יושב על הספסל, שאלו לרצונו והוא התחמק, וכששאלו שוב לרצונו - התחמק. אמר לו רבי יצחק דוד: שהיות והימים - ימי אלול, הוא יושב לראות איך מתנהגים בעלי הדינים קדם פניסתם לדין, והצביע על אחד מבעלי הדינים שנמצא כבר חצי שעה ומעשן כבר לפחות עשר סגריות מתוך עצבנות, ובאמצע נגש לטוען שלו ואמר לו: טען כך, טען כך וכך... ובא רבי יצחק דוד לראות איך להתכונן לדין הגדול ביום הדין.

תחנונים ידבר רש

הגאון מוילנא זי"ע מפרש את הפסוק (משלי יח, כג): "תחנונים ידבר רש" וגו', שעל ידי שמבקש בתחנונים, אִזִּי הוא בבחינת רש ועני, ואז הקדוש ברוך הוא שומע תפלתו. ונאמר (תהלים כב, כה): "כי לא בזה ולא שקץ ענות

מחמתך בצלך. וכל ענין הבטחון בראש השנה הוא רק שמרב פחד ורעדה אנו בורחים אל הקדוש ברוך הוא, וסומכים על רחמיו המרבים, שהרי הוא "אל מלא רחמים", ויודעים שאין לנו על מי להשען ולסמך אלא על אבינו שבשמים.

מי מפחד מאימת הדין של ראש השנה?

בספר 'זכרון שמואל' (עמוד תקעט), מספר על הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל, שספר מה ששמע על הגרי"ז ז"ל מבריסק, שאמר לבנו, כי כאשר נזכר, שבעוד שבועים יחול ראש השנה, אין לו הנאה משום דבר שבעולם.

וכן המשיל הגרי"ז זצ"ל את ענין פחד הדין, שאנו רואים, כי בכל שהאדם יותר גדול, הוא מפחד יותר מהדין של הימים הנוראים, וזהו כמו שהיו רואים בשנות מלחמת העולם, שהסוחרים היו מבריחים סחורה מעבר לגבול, ומצד אחד היו מרויחים הון רב מסחורה זו, אף מאידך גיסא היה בזה סכון גדול, כי מי שנתפס היה דינו למוות, והיה איש אחד שרצה להבריח את הגבול, ושכר בעל עגלה שיבוא באמצע הלילה למלאות את העגלה בסחורה ולהבריח את הגבול, ומיד כשהתחילו בנסיעה, החל לבו של הסוחר לפעם בחזקה, וככל שהתקרבו יותר לגבול - הלך והתגבר הפחד, וכשהגיעו ממש לגבול, אז החל גם בעל העגלה לפחד, שהרי סוף סוף, אם יתפס, אִזִּי גם הוא יקבל קנס, אף כמובן אין להשוות פחדו לפחד של הסוחר, שכל חיייו הרי נתונים בסכנה, אף מי שלא הרגיש כלל פחד - היו הסוסים, שבשבילים אין שום הבדל ואינם מרגישים כלל היכן הם נמצאים, וכן הוא בפחד אלול וימי הדין, מי שיודע ומבין שכל חיייו בסכנה, אִזִּי מיד בתחלת חדש אלול הוא נתקף בפחד וחרדה, וככל שהימים מתקרבים לראש השנה - פחדו גובר! אף מי שאינו בדרגה זו - נשאר רגוע... ורק כשמתקרב ראש השנה - גם הוא פוחד.

פְּרִשְׁת בִּי תֵצֵא

"הַקְשִׁיבָה אֶל רִנָּתִי כִּי דְלוּתִי מָאד" וְגו'.
וְהִינֵנוּ בֵּינוֹן שְׁאֲנִי דָל, לְכֵן יִשְׁמַע הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוא תְּפִלָּתִי, וְכֵן בְּסִלְיחוֹת אָנוּ אוֹמְרִים: 'כְּדָלִים
וְכַרְשִׁים דְּפַקְנוּ דְּלִתִּיד'.

וּבְסִלְיחוֹת אָנוּ אוֹמְרִים: 'רַחֲמֵנָא דְעָנִי לְעָנִי
עָנִינֵן, רַחֲמֵנָא דְעָנִי לְתַבִּירִי לְבָא עָנִינֵן, רַחֲמֵנָא
דְעָנִי לְמַכִּיכִי רוּחָא עָנִינֵן'. כֹּל זֶה מְלַמְּדֵנוּ,
עַד כַּמָּה עָלִינוּ לְבוֹא בְּהַכְנָעָה, שְׂאָדָם צָרִיד
לְהַכְנִיס בְּלָבוֹ יוֹתֵר הַכְנָעָה, וְכִמּוֹ שְׂכָתוֹב (תְּהִלִּים
טז, לד): "שׁוּמַע אֶל אֲבִיוֹנִים ה'", וְכִמּוֹ שְׂכָתוֹב:
"קְרוֹב ה' לְנִשְׁכָּרֵי לֵב וְאֵת דִּכְאֵי רוּחַ יוֹשִׁיעַ"
(שִׁם לֵד, יט).

וּמוֹכָא בְּסִפְרֵי הַקְדוֹשׁ 'קְדֻשַׁת לִוִּי' (לְרֹאשׁ
הַשָּׁנָה) וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: בְּאֵין מְלִיץ יִשְׂרָאֵל כּו'. דְּעַקֵּר
הוא, דְּאָדָם אֵף עַל פִּי שְׂחָטָא רַק בֵּינוֹן שְׂיֹדֵעַ
שְׂחָטָא וּמִבְקָשׁ מְלַפְּנוּ יִתְבָּרַךְ שְׂיִמְחַל לוֹ
וּמַכִּיר בְּשִׁפְלוּתוֹ, זֶה הוּא גּוֹפָא לְמַלִּיץ יִשְׂרָאֵל
לְפָנָיו. וְזֶהוּ בְּאֵין, בְּמִדָּה שְׂאָדָם מִחֲזִיק עֲצָמוֹ
לְאֵין, זֶה גּוֹפָא מְלִיץ יִשְׂרָאֵל.

אֵין מְזַל לִישְׂרָאֵל

וּמַבִּיא שִׁם עוֹד הָרַב הַקְדוֹשׁ מִבְּאֲרֵיטְשׁוֹב
זי"ע (לְמַגֵּלֶת אֵיקָה) אָמַר אֲדוֹנֵי מוֹרֵי וְרַבֵּי (הָרַב
הַמְּגִיד הַגָּדוֹל רַבֵּי דּוֹבְעֵר מִמְּעוֹרִיטְשׁ זי"ע), אֵין מְזַל
לִישְׂרָאֵל, הָאֵין הוּא מְזַל לִישְׂרָאֵל, הוּא
הַמְּשַׁפֵּיעַ מְזַל לְשׁוֹן "יֵזֶל מִים מְדֻלָּנוּ" (בְּמִדְבָּר
כד, ז). וְזֶהוּ "אֵין לָהּ מִנְחָם", הָאֵין הוּא
מִנְחָם לָהּ, כִּי הוּא יוֹדֵעַ שְׂבֻדָּאֵי יְכֻנָּה אוֹתָהּ
וַיִּנְחַם אוֹתָהּ בְּכַפְלִים; עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ הַקְדוֹשׁ;
וּמִזֶּה לְמִדִּים אָנוּ עַד כַּמָּה חֲשׂוֹבָה הַבְּחִינָה
הַזֹּאת שֶׁל 'אֵין וְאָפֶס' שְׂהֶאָדָם בְּטֵל וּמִבְטָל
אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְאֵין לוֹ שׁוֹם הַרְגֵּשֶׁת עֲצָמִיוֹת,
אֵלָא יוֹדֵעַ רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ.

כֹּל שָׁנָה שְׂרֻשָּׁה בְּתַחֲלָתָהּ

מוֹכָא בְּגִמְרָא (רֹאשׁ הַשָּׁנָה טז ע"ב): 'כֹּל שָׁנָה
שְׂרֻשָּׁה בְּתַחֲלָתָהּ', מְלִשׁוֹן רֶשׁ וְלֹא מְלִשׁוֹן עָנִי,
וּבְאֵרוֹ, כִּי הַהִבְדֵּל בֵּין עָנִי לְרֶשׁ הוּא, שְׂעָנִי

עָנִי וּבְשׁוֹעוֹ אֵלָיו שְׂמַע" וְגו'. וְעוֹד נֹאמַר
(תְּהִלִּים לד, ז): "זֶה עָנִי קָרָא וְה' שְׂמַע וּמַכֵּל
צְרוּתָיו הוֹשִׁיעוֹ" וְגו'. וְכֵן נֹאמַר (שִׁם נא, יט):
"לֵב נִשְׁכָּר וְנִדְכָּה אֱלֻקִּים לֹא תִבְזֶה".

וּלְשׁוֹנֵי דְבָרִים זֻכִּים עַל יְדֵי זֶה: הָאֶחָד,
שְׂעַל יְדֵי שְׂהֶאָדָם מְרַגֵּשׁ אֶת עֲצָמוֹ כְּמוֹ רֶשׁ
וְעָנִי, הוּא יָכוֹל לְזַכּוֹת בְּדִין מַחֲמַת שָׁנָה בְּעֲצָמוֹ
מְעוֹרֵר אֶת מִדַּת הַרַחֲמִים. וְהַשֵּׁנִי, מִשּׁוֹם
שְׂתַפְלַת עָנִי נִשְׁמַעַת יוֹתֵר.

מוֹכָא בְּזִהַר הַקְדוֹשׁ (חֶלֶק א קסח ע"ב) צְלוּתָא
דְּבֵר נֶשׁ צְלוּתָא, צְלוּתָא דְּמִסְכְּנָא, אִיהִי צְלוּתָא
דְּקִנְיָא קָמִי קְדֻשָּׁא בְּרִידָא הוּא, וְתַבִּיר תְּרַעֲיָן
וּפְתִיחִין, וְעֹאֲלַת לְאִתְקַבְּלָא קָמִיָּה, הָדָא הוּא
דְּכְתִיב (שְׁמוֹת כב, כו): "וְהָיָה כִּי יִצְעַק אֲלֵי
וְשִׁמְעֵתִי כִּי חֲנוּן אָנִי" וְגו', צְלוּתָא דְעָנִי
אִקְדִּימַת קָמִי קְדֻשָּׁא בְּרִידָא הוּא מְכַל צְלוּתִין
דְּעֻלָּמָא.

[תְּפִלָּתוֹ שֶׁל כֹּל אָדָם הִיא תְּפִלָּה. אֲבָל
תְּפִלַּת הָעָנִי הִיא תְּפִלָּה שְׂעוּמַדַּת לְפָנֵי הַקְדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, וְשׁוֹבְרַת שְׂעָרִים וּפְתִיחִים, וְעוֹלָה
לְהִתְקַבֵּל לְפָנָיו, זֶה מִה שְׂכָתוֹב: וְהָיָה כִּי
יִצְעַק אֲלֵי וְשִׁמְעֵתִי כִּי חֲנוּן אָנִי וְגו', תְּפִלַּת
הָעָנִי מְקַדִּימָה לְפָנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹתֵר
מְכַל תְּפִלוֹת הָעוֹלָם].

וְעוֹד מוֹכָא בְּזִהַר הַקְדוֹשׁ (חֶלֶק ג' רנג ע"א)
לְגַבֵּי עֵלָא, כֹּל מַה דְּאִיהוּ מִיֵּלָא וְעִירָא, דָּא
תְּשַׁבְּחָתָא וְדָא עֲלוּיָא. [לְגַבֵּי מַעְלָה, כֹּל מַה
שְׂזֶה יוֹתֵר דְּבֵר קִטּוֹן, זֶה הַשְּׂבַח וְזֶה הָעֲלוּי -
כַּמָּה שְׂאָדָם מְקַטִּין אֶת עֲצָמוֹ כִּף הוּא גְדוֹל].

וְגַדֵּר תְּפִלַּת תַּחֲנוּנִים נִתְבָּאֵר לָנוּ בְּמִסְכַּת
בְּרֻכּוֹת (דף כט ע"א), וְהוֹכָא בְּשִׁלְחָן עֲרוּךְ (אֲרֵיח
חיים סִימָן זח סעיף ג): 'תְּפִלַּל דְּרִידָא תַּחֲנוּנִים כְּרֶשׁ
הַמְּבַקֵּשׁ בְּפִתַּח וּבִנְחַת, וְשִׁלָּא תְּרָאָה עָלָיו
כְּמִשָּׂא שְׂמִבְקָשׁ לְהַפְטֵר מִמֶּנָּה. כִּי עַל יְדֵי
שְׂיֹדֵעַ וּמְרַגֵּשׁ שְׂאִין לוֹ כְּלוּם, וְהַפֵּל צָרִיד
הוּא לְקַבֵּל רַק מִהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲזִי וְדָאֵי
תְּפִלָּתוֹ הִיא מְעַמֵּק הַלֵּב וּבִנְחַת, וְגַם מִשּׁוֹם
כִּף תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת, וְכֵן נֹאמַר (תְּהִלִּים קמב, ז):

פְּרָשִׁית בִּי תִצָּא

סוף החדש. אבל כִּינן שְׂרֵב החדש עובר בדין, ולכן נקרא כל החדש על שם הדין הגדול.

עניני פחד הדין של ראש השנה

ובענין זה של פחד הדין בראש השנה, מובא בספר החיים, לרבנו חיים אֲחִיו של המהר"ל מפראג וצ"ל (ח"ד פ"ג): 'נאמר (בראשית כא, ו): "כל השמע יצחק לי". ולפי שמדתו של יצחק מתנהג בראש השנה, אמר, "כל השמע יצחק לי" ורצונו לומר, לדברי המוסר לא יפחד מכל צרה. כי מדתו של יצחק אינו מדת הנקמה, חלילה, רק היא מדת הפחד, שמפחיד על ידה את החוטאים, עד שיפגעו וישובו. והשומע מוסר - כבר נתן פחד ויגון בלבו ודואג תמיד על עונו, על כן נעשה לו יום הדין זה - ליום צחוק ושמחת לב. ועל זה אנו בטוחים לעשות אותו יום טוב ושלל להתענות בו'; עד כאן לשונו.

מובא בספר מטה אפרים (הלכות ראש השנה), אפלו אם חל ראש השנה בשבת לא יזמר זמירות שבת, כדי שלא להוריד את פחד הדין; עין שם, אף שיש חלוקי מנהגים בזה, כי יש כן נוהגים לזמר זמירות שבת משום שזו בחינת (תהלים ב, יא): "וגילו ברעדה", ואין זו סתירה לפחד הדין. על כל פנים, רואים מעצם הדין אודות מנהג זה, על גלל החיוב להיות שרוי בפחד ואימה מאימת הדין.

חובת עמל הציור

בכתבי הסבא מקלם (עניני ימים נוראים) מובא: הקשיה החמורה, למה איננו נשברים מפחד ראש השנה שהוא עת משפט לכל חי, והיה נראה שזה כי חסר לנו אמונה, רחמנא ליצילן. וחושב האדם, או שלא צריך לצעק או שלא תועיל לו צעקתו, וישניהם הם חסרון באמונה, כי צריך לצעק וגם הצעקה מועילה. אבל באמת זה אינו הטעם, כי הרי אנחנו מאמינים בני מאמינים, אלא עקר הסבה הוא בטבע הבריאה, שאף ענינים ידועים לכלם לא יפגסו

יש לו מעט, אף רש אין לו כלום, וכמו שנאמר: ולרש אין כל... ודוקא אם מרגיש עצמו כמו שאין לו כלום ממש, בבחינת אין - אזי זוכה לשנה טובה.

וכן נודע בשם מרן הגרי"ז וצ"ל מבריסק, שהיסוד של ראש השנה הוא: להרגיש מיד בבניסת ראש השנה, שמעכשו אין לו כלום, כי "אין לאדם שום חזקות", לא על חייו ולא על פרנסתו ולא על שום דבר, הכל ממש צריך לקבל עכשו מחדש, והכל תלוי לפי מעשיו או לפי רחמי השם יתברך, והוא עצמו עכשו בגדר אין ממש, ואז בסייעתא דשמיא יתקנים אצלו מאמר חכמינו וצ"ל (ראש השנה טז ע"ב): כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה.

'רשית' אותיות 'תשרי'

והנה כתוב בתורה הקדושה לגבי ארץ ישראל (דברים יא, יב): "תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית שנה עד אחרית שנה", כתוב 'מרשית' - חסר א', 'רשית' הן אותיות תשרי, כי צריך להיות בכל החדש הזה - בבחינת 'רש'.

והוא כמובא בספר הקדוש 'תולדות יעקב יוסף' (פרשת שופטים אות ג) וזו לשונו: 'כל שנה שרשה בתחלתה וכו', שנאמר מרשית כתיב וכו'. רוצה לומר, כי 'רשית' הוא אותיות תשרי, ואם היה כתיב עם א ראשית, היה משמע שיהיה ראוי שיהיה ראש בחדש תשרי דוקא, שיש כבוד והכנסה וכיוצא בזה, מה שאין כן עכשו דכתיב בלא א' רשית משמע שראוי שיהיה עושה עצמו רש ולא ראש בחדש תשרי, שלא יהיה רשום בפני בעלי הדין של מעלה, וכמאמרה (מלכים-ב, ד, יג) "בתוך עמי אנכי יושבת" (כמו שכתוב בזה פרשת בא לג ע"ב) להסתיר את עצמו; עד כאן לשונו.

גם ידוע אשר החדש הזה הוא מזל מאזנים, אף על פי שהדין הוא כבר קדם הושענא רבה, ונמצא שימי הדין נגמרים עוד לפני

פְּרִשֵׁת בִּי תֵצֵא

לפתות לבבות בני אדם בחדש אלול יותר מכל השנה, כי כל מה שהאדם מכין יותר את לבבו, אזי כנגד זה מתחזק יצרו יותר, וכמאמר חז"ל (ספ"ה נב ע"ב): 'כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו'; והיצר הרע מושך בימים אלו את לבבם בהבלי העולם הזה, ויביא להם איזה רוח במשא ומתן בחדש אלול וכו', כדי שלא יעשו כלום בכל חדש אלול, וגורם קצף גדול מאת השם יתברך, בבוא יום הדין ורחמנא ליצילן; עד כאן דבריו.

וזה שאמרו כל הגדול מחברו, טובב והולך בין על האדם הגדול - שמושך אותו יצרו לפחיתות וכו', ובין בזמן גדול שדוקא אז מתגבר היצר להרדים את האדם, וזה טובב על הזמן שאנו עומדים בו עתה, והוא זמן גדול ונורא עד מאד, אשר מלאכים בו יחפזון, ודוקא אז מתגבר היצר להביא איזו טרדא, אף הנראית מצדקת, הכל כדי לגרם לאדם להתרשל מעבודת התשובה, ורחמנא ליצילן. ואשר על כן עלינו להתאזר בכל עז ותעצומות, ללמד ממעשה היצר, איך דוקא כן להתגבר אז ולהסיר את כל הטרדות המונעות, בבחינת מה שדרשו על הפסוק (תהלים צח, י): "מאיבי תחכמני מצותיך", דמהסתת האויב, זה היצר הרע, אפשר לקחת התעוררות ומוסר להתחכם דוקא כנגדו.

מה הטענה על זה שלא ברח?

ואכן בעקר המשל המובא בדברי רבנו יונה, כבר תמיהו על זה, מה הטענה הזאת על אותו אסיר שלא ברח, והרי לכאורה מגיע לו שכר על זה שלא ברח, ועל האחרים שברחו יש לבוא בטענה ובענש ולא עליו?!

ובספר 'יד הקטנה' פרש את דברי רבנו יונה ז"ל, שאם אינו בורח מבית הסהר - ודאי אין זה מרב ישרותו ונאמנותו, שהרי לסטים מזין הוא! אלא על כרחך זה הוא משום שהוא מזלזל בענש המאסר, ולא אכפת לו להשאר שם, או שאינו מבין עד כמה

ללב בלי עמל הציור, ולכן גם כן בלי עמל הציור איננו נשברים מפחד ראש השנה; עד כאן דבריו.

המותעלם - מעורר על עצמו דינים

וצריך לדעת, שמלבד ההפסד הגדול של תרדמה רוחנית בעת מסגלת כזאת, יכול, חס ושלום, המתרשל, לעורר על עצמו דינים בזה שמתעלם מחובת התשובה בימי הדין, וכדאיתא בשערי תשובה לרבנו יונה (שער א' אות ב'): ודע, כי החוטא פאשר יתאחר לשוב מחטאתו, יכבד עליו מאד ענשו בכל יום, כי הוא יודע כי יצא הקצף עליו ויש לו מנוס לנוס שמה, והמנוס הוא התשובה, והוא עומד במרדו והנו ברעתו, ובידו לצאת מתוך ההפכה, ולא יגור מפני האף והחמה, על כן רעתו רבה. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה על הענין הזה (קה"ר ז, טו): משל לכת של לסטים שחבשם המלך בבית האסורים, וחתרו מחתרת, פרצו ויעבורו, ונשארו אחד מהם. בא שר בית הסהר וראה מחתרת חתורה והאיש ההוא עודנו עצור, ויך אותו במטהו. אמר לו, קשה יום, הלא המחתרת חתורה לפניך, ואיך לא מהרת המלט על נפשך; עד כאן לשונו.

ורמז רבנו האר"י ז"ל על הכתוב (שמות כא, יג): "אִנֶּה לִיְדוֹ וְשִׁמְתִי לִי מְקוֹם אֲשֶׁר יָנוֹס שָׁמָּה"; ראשי תבות אלול, כל הימים הללו הם בבחינת ערי מקלט, הינו שמכינים לנו כעין מקום מפלט שאדם יכול לברוח לשם, וזו היתה המחתרת החתורה שאדם יכול לברוח ולהתחבא בה, וכשאינו בורח - מעורר על עצמו שאלה - למה לא ברחת?

כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו

מובא בספר הקדוש 'ערכי נחל' (פרשת אמור, דרוש ב), וזו לשון קדשו, הקדוש ברוך הוא ברב רחמיו וחסדיו נתן לנו את חדש אלול, שהוא שלשים יום, זמן בית דין (עין כבא קמא קיח ע"א). אכן השטן מתחכם והולך

פְּרִשֵׁת בִּי תֵצֵא

אֵיחָד חַיִּים תִּקְפֹּא) מִכְבָּסִין וּמִסְתַּפְּרִין עָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כְּדִי לְהִרְאוֹת שְׁאֲנֹחֵנוּ בְּטוֹחִים שִׁיעֲשֶׂה לָנוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גַם.

בַּסֵּפֶר 'אוֹר יַחֲזָקָא' (עֲנִינֵי אֱלֹהִים עֲמוּד נֹר) מֵבִיא בְּשֵׁם הַסֵּבָא מִקְלָם זי"ע, שֶׁכָּבֶר עָמַד עַל זֶה, אִיךָ אֲנַחְנוּ בְּטוֹחִים שְׁנֹזְכָה בְּדִין, וְהִרִי לֵב יוֹדֵעַ מֵרֵת נִפְשׁוֹ, וְכָל אֶחָד יוֹדֵעַ, כִּמָּה חֲטָאִים עָשָׂה, וְכִמָּה בְּטוֹלֵי תוֹרָה וְלִשׁוֹן הָרַע יֵשׁ לוֹ, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה, וְאֵם כֵּן, אִיךָ יִהְיֶה בְּטוֹחַ שְׁיִזְכָּה בְּדִין, וְאִיךָ שְׁנֵאמַר "כִּי עַל רַחֲמֶיךָ הֶרְבִּים אָנוּ בְּטוֹחִים", מִכָּל מְקוֹם גַּם זֶה צָרִיךְ בְּאוֹר, כִּי אִיךָ בְּאַמַּת אָנוּ בְּטוֹחִים עַל זֶה, וְלִמָּה אֵינָנו חוֹשְׁשִׁים שְׁמָא יִגְרַם הַחֲטָא, חֵס וְשְׁלוֹם.

וְתַרְנַן הַסֵּבָא מִקְלָם זצ"ל, שֶׁבְּכָלל יִשְׂרָאֵל - בְּתוֹרַת כָּלָל, בְּטוֹחַ הוּא שִׁיעָא זְכָאִי בְּמִשְׁפָּט, שֶׁהִרִי עַל כָּלָל יִשְׂרָאֵל נֶאמַר (יִרְמְיָה מו, כח): "אֲתָךְ לֹא אֶעֱשֶׂה כְּלָה"; וְגו', וְכֵן נֶאמַר "אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא כְּלִיתֶם" וְגו'. וְעוֹד נֶאמַר: "וְאִיךָ גַּם זֹאת בְּהִיוֹתֶם בְּאֶרֶץ אֲבִיכֶם לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גִעְלַתִּים לְכַלְתֶּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּכֶם" וְגו'.

כֹּחַ כָּלָל יִשְׂרָאֵל הָעֲצוּם

הַמַּהְרַר ל' מִפְּרָאג זי"ע (נִצַּח יִשְׂרָאֵל פֶּרֶק יד) פִּרְשׁ אֵת דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ (בַּמִּדְבָּר רַבָּה ב, יג) עַל הַפְּסוּק (בַּמִּדְבָּר כג, י): "מִי מִנֶּה עֶפֶר יַעֲקֹב", שֶׁאֵם חוֹטָאִים הֵם יוֹרְדִים עַד לְעֶפֶר, דְּהַכּוֹנֶה בְּזֶה, דְּאֶפְלוּ אִם כָּלָל יִשְׂרָאֵל חוֹטָאִים, רַחֲמֵנָא לִיִּצְלֵן, מִכָּל מְקוֹם, יִרְדֶּתֶם הִיא רַק עַד עֶפֶר וְלֹא יוֹתֵר מִזֶּה, כְּלוּמַר, שְׁכֻמוֹ שִׁיסוֹד הָעֶפֶר אֵין שִׁיךְ בּוֹ כְּלוּי, כְּשֶׁאֵר יְסוּדוֹת אֵשׁ רוּחַ וּמִים שֶׁלֹּא שִׁיךְ בָּהֶם כְּלוּי, כִּמוֹ כֵּן כָּלָל יִשְׂרָאֵל - אֵין שִׁיךְ בָּהֶם כְּלוּי; עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ.

וְכָבֶר כְּתִב רַבִּי יַעֲקֹב עֲמִדִין זצ"ל בְּהַקְדָּמָה לְסִדּוּר: "חֵי נִפְשִׁי, שֶׁהִנֵּס שֶׁל קִיּוּם עִם יִשְׂרָאֵל אֱלִפֵּי שָׁנִים בֵּין שְׁבָעִים אֲמוֹת כְּכַבְשָׁה בֵּין שְׁבָעִים זָאִבִּים הוּא גַם גְּדוֹל יוֹתֵר מִיִּצְיָאָת

גְּרוּעַ לְהִיּוֹת בְּבֵית הַסֵּהֶר, וְאֵם כֵּן, כְּבֶר אֵין לוֹ תִקְנָה לְעוֹלָם, כִּי אֵין מָה שִׁיִּתִּיעַ אוֹתוֹ, וְכֵן אָדָם שְׁאִינוֹ עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, אֶפְלוּ כְּשִׁיכּוֹל לְשׁוּב, הִרִי זֶה מוֹכִיחַ שֶׁכָּבֶר הַתְּרַחֵק כָּל כָּף, עַד שְׁאִינוֹ מִבִּין אוֹ לֹא אֶכְפֹּת לוֹ מִמַּצְבוֹ הַרוּחָנִי הַגְּרוּעַ, וְגַם אֵינוֹ נִרְתַּע מִהַעֲנֵשׁ עַל הָעֲבֵרוֹת, וְאִזּוֹ יוֹצֵא עָלָיו הַקָּצֶף יוֹתֵר וְיוֹתֵר, רַחֲמֵנָא לִיִּצְלֵן.

אֵינוֹ רוֹצֵה לְהַשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ

אֲכֵן הִגְאֹן רַבִּי אֱלֵעָזָר מִנַּחֲם מִן שֶׁ זצ"ל, בְּאֵר הַדְּבָרִים בְּאֶפֶן אַחֵר, דְּהִנֵּה יְסוֹד הַתְּשׁוּבָה הִיא הַכְּנָעָה, לְשַׁבֵּר לְכַבּוֹ וְלַהֲכַנֵּעַ וְלַחֲזוֹר לְדֶרֶךְ הַאֲמִתּוֹ. וְהִנֵּה אוֹתוֹ לְסֻטִּים שֶׁהִנֵּה בְּבֵית הַסֵּהֶר, בְּנוֹדָאִי גַם כֵּן רוֹצֵה לְכַרֵּחַ מִבֵּית הַכָּלָא, כִּי אֵין לָךְ אָדָם בְּעוֹלָם שְׁרוּצָה לְהַשְׁאֵר בְּמִקְוֶה שְׁכֻזָּה, אֲלֹא אָדָם זֶה, גַּם כְּשִׁיּוֹשֵׁב בְּכָלָא אֵינוֹ רוֹצֵה לְהַכְנִיעַ, וְהוּא סוֹבֵר בְּרַב חֲצִפְתּוֹ וְגִאֲוָתוֹ, שֶׁהוּא צָרִיךְ לְצִאת מִבֵּית הַסֵּהֶר בְּצוּרָה מְכַבֶּדֶת, דּוֹקָא דֶּרֶךְ הַשְׁעָר הַרְאִשִׁי וְלֹא דֶּרֶךְ חֲתִינְיָה וּמַעְרָה, הוּא אֵינוֹ מוֹכֵן לְהַתְּכּוֹפֵף אֶפְלוּ בְּמַצֵּב שְׁכֻזָּה, כְּשֶׁהוּא אֲסוּר בְּבֵית הַסֵּהֶר, וְזוּהִי הַתְּבִיעָה הַגְּדוֹלָה עָלָיו, כִּי אִם לֹא נִשְׁבָּרָה גִאֲוָתוֹ, אִיךָ לְאַחֵר שְׁאֲסֻרוֹהוּ בְּבֵית הַסֵּהֶר - אִזּוֹ אֵין לוֹ תִקְנָה.

וְכֵן הַדְּבָר בְּעֲנִין הַתְּשׁוּבָה, אֵין לָךְ אָדָם שֶׁלֹּא הִנֵּה רוֹצֵה לְחֲזוֹר בְּתְשׁוּבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת "יִצְיָאָה מִמַּאֲסָר" - "הוֹצִיאָה מִמַּסְגֵּר אֲסִיר" (יִשְׁעִיָּה מִב, ז), אֲלֹא שְׁאִינוֹ מוֹכֵן לְשַׁבֵּר אֶת גִּאֲוָתוֹ, וְהוּא נִמְצֵא בְּמִקְוֶה שֶׁל שְׁפִלוּת הַחֲטָא, שֶׁהִיא עוֹן הַגִּאֲוָה וְהַיִּשּׁוּת, אֲלֹא כְּאִשֶּׁר יִשְׁבֵּר אֶת לְבָבוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְיִכְנָע לְגִמְרִי, אִזּוֹ יִזְכָּה לְתְשׁוּבָה בְּאַמַּת.

לְהִיּוֹת שִׁיךְ אֶל הַכָּלָל

קִיַּמַת עֲצָה נּוֹסֶפֶת אִיךָ "לְזַכּוֹת בְּדִין בְּיָמִים הַנּוֹרָאִים", וְהִיא - לְהִיּוֹת שִׁיךְ אֶל הַכָּלָל בְּבְחִינַת רַבִּים צָרִיכִים לוֹ, אִיתָא בִּירוּשְׁלָמִי (רֹאשׁ הַשָּׁנָה פֶּרֶק א' הִלְכָה ג') וְהוּבָא בְּטוֹר (סִימָן

פְּרִשֵׁת בִּי תֵצֵא

יִשְׂרָאֵל עָלֵיהֶם נֹאמֵר (תהלים כג, ד): "גַּם בִּי אֵלֶּךְ בְּגִיָּא צְלֻמֹּת לֹא אֵירָא רָע בִּי אֶתָּה עֲמָדִי", כִּי מֵאֲמִינִים אֲנִיחֵנוּ שֶׁה' בְּקִרְבָּנוּ, אוֹלָם כָּל זֶה נֹאמֵר עַל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל, שֶׁזֶּהוּ סִגְלַת עַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בְּנֵי אֲבֹתָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְכו', וְלָהֶם נִתְּנָה הַהִבְטָחָה, עָלֵיהֶם וְעַל זֶרְעָם, וּבָהֶם בָּחַר מֶפֶל הָעַמִּים וְכו', אָבֵל עַל כָּל יָחִיד וְיָחִיד בְּפָנָיו עֲצֻמוֹ, אִם אֵין לוֹ קֶשֶׁר עִם הַכָּלֵל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא פּוֹרֵשׁ מִן הַצָּבוּר - אֲזִי הוּא בִּסְפָנָה וְכו', וּמִי יִצְדַּק לְפָנָיו בְּיוֹם פְּקֻדָּה, בְּיוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא! וְלִזֶּה הָעֲצָה לְכָל אָחֵד, לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים טוֹבִים הַמְּבִיאִים תּוֹעֵלַת לֵעַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל יָדֵי זֶה נִתְקַשֵּׁר וְנִהְיָה כְּלוּל בְּתוֹךְ הַכָּלֵל כָּלוּ.

וְהִנֵּה 'אֵין לָנוּ שִׁיּוֹר אֶלָּא הַתּוֹרָה הַזֹּאת', כְּשֶׁלּוֹמְדִים בְּחֻזֶּק גְּדוֹל, זֶה תּוֹעֵלַת כָּלֵל, כְּמוֹ שְׁמוּבָא (קְדוּשֵׁין מ' ע"א): 'עֲשֵׂה מִצְוָה אַחַת מְכַרֵּיעַ אֶת כָּל הָעוֹלָם לְכַף זְכוּת'.

הַעֲקָר הוּא לְמוֹד הַתּוֹרָה

הֵבִיא מֶרֶן רַבִּי אֶלְחָנָן וְסֵרְמָן בִּסְפָרוֹ 'קִבֵּץ מֵאֲמָרִים' (עמוד עב) שֶׁשָּׁמַע מִמֶּרֶן הַחֶפֶץ חַיִּים וַצ"ל, שֶׁבִּימֵי הַגֵּר"א זי"ע הָיוּ אֲנָשִׁים מוֹכִיחִים שֶׁנִּסְעוּ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם לְעוֹרֵר אֶת הָעָם, וְאָחֵד מֵהֶם שָׁאֵל אֶת הַגֵּר"א עַל מַה לְעוֹרֵר בְּעֵקֶר? וְעָנָה לוֹ הַגֵּר"א, שֶׁיִּדְבֹּר עַל לְמוֹד הַתּוֹרָה, כִּי הַכָּל בְּכָלֵל הִזָּה. כְּמוֹ שֶׁפֶתַח הַ'אֹר הַחַיִּים' הַקָּדוֹשׁ (וַיִּקְרָא כב, יב) הָאָדָם יָכוֹל לְהַשִּׁיג מֵה, כְּפִי הַתַּעֲצָמוֹתוֹ בַּתּוֹרָה וְכו', אֶפְלוּ יִהְיֶה בַּמְדַּרְגָּה שֶׁאֵין לְמַטָּה מִמֶּנָּה, אִם יִטְרִיחַ - יִשָּׁיג הַדְּרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת כְּפִי שְׁעוֹר הִיגִיעָה.

כְּתַב בִּסְפָרוֹ 'מַעֲלֹת הַתּוֹרָה' (עמוד קו): 'גַּם מִי שֶׁהוּא שָׁקוּעַ בְּעִמְקֵי תְהוֹם מְרִב עֲוֹנוֹתָיו, וְאַחֵר כֶּף הוּא לּוֹמֵד תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, עַל יָדֵי זֶה הוּא עוֹלָה מִמַּעַמְקֵי תְהוֹם, כְּמוֹ שְׁמוּבָא בַּגִּמְרָא (בְּרֻכּוֹת נב ע"א) אֵין דְּבָרֵי תּוֹרָה מְקַבְּלִים טְמָאָה, וּמֵבִיא גַם בֵּן לְמִדּוֹת טוֹבוֹת, וְזֶה נִקְרָא בְּחִינַת יִצִּיאוֹת מִצְרַיִם'; עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

מִצְרַיִם"; עֵינֵי שָׁם. וְכָל זֶה הוּא בְּטוֹי לְבַחֲנֶה שְׁאֵנוּ לּוֹמְדִים כְּעַתָּה, כִּי עַם יִשְׂרָאֵל, בְּתוֹרַת "כָּלֵל יִשְׂרָאֵל" - הֵנוּ מְבֻטָּח לְטוֹבָה וּלְחַיִּים.

אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם כָּלְכֶם

הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי יִחְזַקְאֵל לִוִּינְשְׁטֵיין זי"ע הֵבִיא שָׁם לְפָרֵשׁ לְפִי זֶה אֶת הַמְדָּרֶשׁ (פְּרִשֵׁת נֹצְבִים) עַל הַפָּסוּק: "אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם כָּלְכֶם", וּפָסוּק זֶה קָאִי עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה (זֶהר הַקָּדוֹשׁ ח"ג רלא ע"א), וְנִרְמַז בְּזֶה, כִּי אִם אַתֶּם "כָּלְכֶם" יַחַד, אֲזִי אַתֶּם נֹצְבִים וְיִכּוּלִים אַתֶּם לַעֲמֹד בַּדִּין.

לְמַעַנְךָ אֱלֹקִים חַיִּים

וְכֵן כְּתַב הַגָּאוֹן רַבִּי יִשְׂרָאֵל סְלֵנְטֶר זי"ע בִּסְפָרוֹ 'אֹר יִשְׂרָאֵל' (אֲגָרַת ג), וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: 'אֵיךְ יִמָּצֵא הָאָדָם תְּרוּפָה וְעֲצָה לְרִצּוֹנוֹ לְחַיּוֹת, אִם לֹא שֶׁנִּמְסַר עֲצָמָנוּ לַצָּבוּר, אִם מַעֲט וְאִם הִרְבֵּה'; עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

אִם אָדָם שִׁיךְ בְּאַמֶּת לַצָּבוּר, שָׂאֵז חֲזִיוֹ הֵם "לְמַעַנְךָ אֱלֹקִים חַיִּים", אֲזִי זוֹכֶה לְמַעֲלָה מִיַּחַדָּת נּוֹסֶפֶת, וְהוּא, דְּכָל הַצְטַרְכֵּיּוֹתֵינוּ הַנִּשְׁמִיּוֹת - אֵינָן עוֹלוֹת לוֹ לְחֻשְׁבוֹן, וְהֵינּוּ דֹאֵף שֶׁהָעוֹלָם הִזָּה הוּא בֵּית מְלוֹן יָקָר, וְצָרִיךְ לְשַׁלֵּם עַל הַנְּאוֹת עוֹלָם הִזָּה, מֶפֶל מְקוֹם מִי שִׁיךְ לַצָּבוּר מְקַבֵּל עוֹלָם הִזָּה לֹא עַל חֻשְׁבוֹן עוֹלָם הַבָּא, וְזֶהוּ מִשּׁוֹם שֶׁחֲזִיוֹ הֵם לְצָרֶךְ גְּבוּהָ, וְחִילוּתָיו שֶׁל הַמֶּלֶךְ מְקַבְּלִים כָּל צָרָכָיו מִבֵּית הַמֶּלֶךְ, בְּלִי לְחַשֵּׁב עִמָּהֶם כְּמָה קָבֵלוּ, וְכָל הוֹצָאוֹתָיו עַל הַצָּבוּר, וְזֶה שְׂאֵנוּ מְבַקְּשִׁים - "לְמַעַנְךָ אֱלֹקִים חַיִּים", אֲנוּ רוֹצִים לְהִיּוֹת חֲתֻלִּים בְּשֵׁרוֹת שְׁלֵף, וְכָל הַחַיִּים שֶׁלָּנוּ יִהְיוּ מְקַדְּשִׁים אֵלֶיךָ, וּמֵמִילָא אֶתָּה זֵן אֶת הַחַיִּים הָאֵלּוּ כִּי אֲנוּ בְּמַצֵּב שְׁפָזָה - חַיִּים עַל חֻשְׁבוֹנֶךָ, כְּבִיכּוֹל.

הָעֲצָה לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים הַמְּבִיאִים תּוֹעֵלַת כָּלֵל יִשְׂרָאֵל

וְכַתַּב הָרַב שֶׁךְ וַצ"ל בְּהַקְדַּמַת סְפָרוֹ 'אֲבִי עֲזָרִי' (מִהַדְרָה תְּלִיתָא רַבִּיעָא) וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: עַם

פְּרִשֵׁת בִּי תֵצֵא

וכן מובא בשם הגאון רבי אהרן קוטלר וצ"ל, שצדיק יכול להשלים את עצמו למה שנשלח לעולם הזה, אף מפני שהרבים צריכים לו, והדור זכאים להנות מהשפעתו, הנה בשביל ההכרח של הרבים, הקדוש ברוך הוא מאריך לו עוד ימיו; עד כאן לשונו.

וכן אמר הרב שף וצ"ל, בעשרות השנים האחרונות, מאז שנתרפא ממחלתו הקשה בשנת תשל"ב, שהשנים הללו נתנו לו עבור הצבור ולא עבור עצמו, ולכן לא הפסיק לומר שעורים, כל זמן שהיה ביכולתו, אף אם זה היה בשארית כחותיו, וכפי שהסביר בעצמו, שאין זה שנים שלו, אלא נתנו לצבור.

ופרש בזה בקנטרס 'עצות לזכות בדין בימים נוראים' הנ"ל (עמוד לח) את מה שכתב בבצל הטורים (פרשת משפטים) על הפסוק (שמות כג, כו): "את מספר ימיו אמלא" - שלש פעמים 'אמלא' במסורה, אחד במשפטים, השני בפסוק (משלי ה, כה): "ואוצרותיהם אמלא" - השלישי בפסוק (איוב כג, כד): "ופי אמלא תוכחות"; עד כאן.

ויש לרמז בזה, שבגלל שאמלא פי תוכחות ואחזק את הרבים להדריכם בדרך התורה, לכן הקדוש ברוך הוא ימלא את מספר שנות ימי חיי, וכן ימלא אוצרותי כדי שאוכל לזכות את הרבים ללא הפרעות של פרנסה.

שִׁכַּר הַמְּזֻכָּה אֶת הָרַבִּים

אמרו חז"ל (אבות ה, יח): 'כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו', פרשו בזה, שזה סובב והולך בין על חטאים ממש ובין על עניני העולם הזה, שלא נחסר לו כלום, כי חטא הוא מלשון חסרון, וכמו שנאמר (מלכים א, א, כא): "והייתי אני ובניי שלימה חטאים", ופרש רש"י, חטאים - חסרים.

ומביא רבנו החתם סופר הקדוש זי"ע (פרשת נצבים) וזו לשונו: "הון ועשר בביתו

וה'אור זרוע' הלכות תשעה באב (סוף סימן תטז) הביא נסח בסליחות: "עניי בזכות תלמידי - ענני". וכתב שם, שלכן בתפלות הסליחות לפני ראש השנה, מוטב שיתפללו לפני העמוד תלמידי חכמים, שיש להם תלמידים יראי שמים, והינו שבזכות התלמידים יכול הרב להנשע ותהיה תפלתו נשמעת, והינו על ידי שמזכה את הרבים בלמוד התורה הרי הוא שיף לכלל ישראל.

'מִרְבֵּה תוֹרָה מִרְבֵּה חַיִּים'

ידוע מה שאמר החזון איש וצ"ל להגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן וצ"ל, על הפסוק (תהלים צב, טו): "עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו להגיד כי ישר ה' וגו'", שהקדוש ברוך הוא לפעמים מאריך ימיו ושנותיו של אדם צדיק, ומחזיקו דשן ורענן, שיוכל להגיד כי ישר ה', דהינו להגיד לאחרים ולזכות את הרבים; עד כאן דבריו.

והנה אמרו חז"ל (אבות ב, ז): 'מִרְבֵּה תוֹרָה מִרְבֵּה חַיִּים', וכבר הקשו, מהו לשון מִרְבֵּה תוֹרָה, והרי מעקר חיוב מצות תלמוד תורה הוא ללמד תמיד. ובארו בזה, שהפונה מִרְבֵּה תוֹרָה אצל אחרים, וכן איתא בחז"ל (דברים רבא ח, ד) חיים הם למוצאיהם - למי שמוציאן לאחרים.

הַנֶּצֶרֶךְ לְדוֹרוֹ - זוֹכֶה לְחַיִּים אֲרָכִים

בספר 'קן סופר' כתב וזו לשונו: 'שמעתי מפי מורי הגאון החתם סופר זלה"ה, שהאדם הנצרך לדורו בהדרגתו [בדרגתו] בלמוד, אין מועד קבוע לימי חייו; עד כאן לשונו.

ובספר 'שערי שמחה' לבצל 'שכט סופר' (פרשת שמיני) הביא רמז לדברי זקנו החתם סופר וצ"ל מהפסוק (דברים כח, יא): "והותירך ה' לטובה בפרי בטןך", שבנים אלו התלמידים, וכמאמר חז"ל על הפסוק (שם ו, ז): "ושננתם לבניך" וגו', והינו שהקדוש ברוך הוא הותירך בגלל הבנים והתלמידים.

פְּרִשֶׁת בִּי תֵצֵא

אֵלָּא הָעֵנָנִין בְּזָה הוּא, שְׂכָאָשֶׁר בָּאִים אֶל הַצַּדִּיק וּמִבְקָשִׁים מִמֶּנּוּ לְהִתְפַּלֵּל, אֲזִי בְּנֹדָאֵי הַצַּדִּיק מְצִטְעָר בְּצַעְרוֹ, כִּי אָדָם צַדִּיק מְרְגִישׁ אֶת צַעֲרָם שֶׁל אֲחֵרִים, כִּי כָּל הַפְּרוּד בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ הוּא רֶק עַל יְדֵי תַּאֲוֹת עוֹלָם הַזֶּה. וְכִמּוֹ שֶׁפֶרֶשׁ רַבְּנוּ יוֹנָה בְּשַׁעְרֵי תְּשׁוּבָה (א, לא) אֶת הַפֶּסוּק (מִשְׁלֵי יח, א): "לְתַאֲוָה יִבְקֹשׁ נִפְרָד", אֲףֹ הַצַּדִּיק, שֶׁחֲיָיו הֵם רוּחָנִיִּים, הָרִי הוּא מְרְגִישׁ בְּצַעֲרֵי אֲחֵרִים, כִּי בְּשֶׁרֶשׁ הַרוּחָנִי - כָּל יִשְׂרָאֵל חַד הוּא, וְכִיּוֹן שֶׁהַצַּדִּיק מְצִטְעָר מִזֶּה, וְלִצַּדִּיק לֹא מִגִּיעַ הַצַּעֲרֵי הַזֶּה, לָכֵן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִיל אוֹתוֹ אָדָם מִצַּעְרוֹ וּמִמַּחְלָתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָעֵר הַצַּדִּיק מִצַּעְרוֹ. וְזֶהוּ חוּץ מִהָעֵנָנִין שֶׁאֱמָרוּ חו"ל, שֶׁצַּדִּיק גּוֹזֵר וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַיֵּם; עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

דִּינָא קִשְׂיָא וְדִינָא רַפִּיָּא

בְּסִפְרֵי 'מִכְתָּב מַאֲלִיָּהוּ' (ח"ב עֲנִינֵי ר"ה) בָּאָר, שֶׁזֶּהוּ הָעֵנָנִין הַמּוֹבָא בְּשֵׁם הָאֲרִיז"ל, וּמִקּוּרוֹ בְּזֶהֱרֵי הַקְּדוֹשׁ פֶּרֶשֶׁת פִּנְחָס, דְּיוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה דְּנִים בּוֹ 'דִּינָא קִשְׂיָא', וּבִיּוֹם שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה דְּנִים בּוֹ 'דִּינָא רַפִּיָּא', שֶׁהַפְּנוּנָה הִיא, דְּבִיּוֹם א' דְּנִים אֶת הָאָדָם לְפִי מַצְבּוֹ הַפְּנִימִי וְהַפֶּרְטִי, וְדִין זֶה הוּא קִשְׂיָא, אֲףֹ בִּיּוֹם ב' דְּנִים אֶת הָאָדָם לְפִי מַה שֶׁהוּא נִצְרָף וּמִשְׁמֵשׁ כְּלִי עֲבוּר הַפֶּלֶל, וְאֲזִי בְּיוֹתֵר נִקְל לְזַכּוֹת בְּדִין. וְלָכֵן זֶהוּ דִּינָא רַפִּיָּא. וְכֵן כָּתֹב בְּסִפְרֵי הַקְּדוֹשׁ 'שֵׁם מִשְׁמוּאֵל' (פְּרִשֶׁת נִצְבִּים).

[גַּם הֵבֵן אִישׁ חֵי זִי"ע מְבָאָר אֶת מַה שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים בְּשֵׁנֵי אָפְנִים: 'כְּתִבְנוּ בְּסִפְרֵי חַיִּים', וְכֵן אָנוּ אוֹמְרִים 'זְכָרְנוּ לְחַיִּים'. וּמִבָּאָר, כִּי אֵלּוּ הֵם שְׁנֵי עֲנִינִים, כְּתִבְנוּ בְּסִפְרֵי חַיִּים - סוֹכֵב וְהוֹלֵךְ עַל הַנֶּשְׁמָה. וְזְכָרְנוּ לְחַיִּים - סוֹכֵב וְהוֹלֵךְ עַל הַגּוּף. וַיֵּשׁ שְׁמִסְבִּירִים אֶת הָעֵנָנִין הַזֶּה גַּם עַל שְׁנֵי יָמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהַיּוֹם הָרִאשׁוֹן זֶהוּ דִין לְנֶשְׁמָה, אִם הִיא תִּזְכָּה לְחַיִּי נִצָּח. וְהַיּוֹם הַשֵּׁנִי זֶהוּ דִין לְגוּף, אִם יִזְכָּה לְחַיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה. וַיֵּשׁ הַמְּבָאָרִים, שֶׁבִּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אָנוּ מִתְפַּלְלִים עַל עֲנִינֵי הַרוּחָנִיּוֹת, וּבִיּוֹם הַשֵּׁנִי אָנוּ מִתְפַּלְלִים עַל הַגִּשְׁמִיּוֹת.

וְצַדִּיקְתּוֹ עֹמֶדֶת לְעַד" (תְּהִלִּים קיב, ג); וְהוּא כְּעֵין פֶּלֶא שִׁיְהִיָּה הוֹן וְעֶשֶׂר בְּבִיתוֹ, וַיְהִיָּה בְּטוֹחַ שֶׁצַּדִּיקְתּוֹ עֹמֶדֶת לְעַד, וְלֹא יִחָטָא וְלֹא יֵאָשֶׁם, וְהָרִי נֶאֱמָר (דְּבָרִים לב, טו): "וַיִּשְׁמַן יִשְׂרוּן וַיִּכְבֹּט", וְהַכִּיצָד, אֵלָּא כִּיּוֹן שֶׁהוּא מְזַכָּה אֶת הָרַבִּים, אֲזִי שׁוֹב אֵין חָטָא בָּא עַל יְדוֹ, וְלָכֵן אֲףֹ עַל פִּי שְׁהוֹן וְעֶשֶׂר בְּבִיתוֹ, מִכָּל מְקוֹם, יְהִיָּה בְּטוֹחַ בְּצַדִּיקְתּוֹ; עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

הַתְּקַשְׁרוֹת לְצַדִּיקִים

מוֹבָא בְּשֵׁם הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי יִשְׂרָאֵל סְלִיטָר זִי"ע, שֶׁאֱמָר עַל הַפֶּסוּק (דְּבָרִים לב, ד): "הַצֹּרֵר תָּמִים פָּעִלוּ" שְׁדִינֵי שָׁמַיִם חִלּוּקִים מִדִּינֵי בְּשֶׁר וְדָם, דְּדִינֵי בֵּית דִּין שֶׁל מִטָּה הֵם רֶק עַל הַנִּדּוֹן עֲצָמוֹ, אֲףֹ עַל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נֶאֱמָר (תְּהִלִּים יט, י): "מִשְׁפָּטִי ה' אֱמֶת צִדְקוֹ יִחַדּוּ", כְּלוֹמֵר, שֶׁכְּשֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דֵּן אֶת הָאָדָם עַל עֲנִינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, הִרְיָהוּ מִתַּחֲשָׁב בְּכָל הַתּוֹצְאוֹת שֶׁל הַשֶּׁכֶר וְהַעֲנָשׁ וּבְכָל הַסּוֹכְבִּים וּבְנֵי הַמִּשְׁפָּחָה וְהַיִּדִידִים שֶׁל הַנִּדּוֹן, וְאִם כְּתוֹצְאָה מַעֲנִשׁוֹ שֶׁל אָדָם זֶה - יִסְבְּלוּ גַם הֵם, וְאֵין מִגִּיעַ לָהֶם עֲנֹשׁ זֶה, אֲזִי גַם הַנִּדּוֹן עֲצָמוֹ נִפְטָר מִהָעֲנֹשׁ בְּזַכּוּתָם.

וְעַל כֵּן עֲצָה טוֹבָה הִיא לְפָנֵי הַיָּמִים הַנּוֹרָאִים, לְהִתְקַשֵּׁר לְחֻבְרִים טוֹבִים וְצַדִּיקִים, כִּי עַל יְדֵי הַתְּקַשְׁרוֹת עִמָּהֶם יָכוֹל לִהְיוֹת שְׂזִיפָה בְּדִין בְּעִבּוּרָם, כִּי לָהֶם לֹא מִגִּיעַ עֲנֹשׁ בְּגִלּוֹ, וְעַל כֵּן מוֹחֲלִים לוֹ גַּם כֵּן.

וְכֵן כָּתֹב בְּשׁו"ת מַהְר"ם שִׁיק (אֵרַח חַיִּים סִימָן רצג) לְתַרְץ קִשְׂיָת הָאֲחֵרוֹנִים ו"ל, אִיף הוֹלְכִים לְבִקֵּשׁ מִהַצַּדִּיק שִׁיתְּפִלֵּל עֲלֵיהֶם, וְהָרִי אֶחָד מִעֲקָרֵי הַדָּת הוּא, שֶׁאֲסוּר לַעֲשׂוֹת אִמְצָעִי לְהִיּוֹת מְלִיץ בֵּינוֹ וּבֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכִמְבָּאָר בְּפֶרוּשׁ הַמִּשְׁנִיּוֹת לְהַרְמַב"ם (סְנֵהֲדִירִין סו"פ חֶלֶק).

הַצַּדִּיק מְרְגִישׁ בְּצַעֲרֵי אֲחֵרִים

וְתַרְץ הַמַּהְר"ם שִׁיק, שֶׁבָּאֱמֶת, אֵין אָנוּ הוֹלְכִים אֶל הַצַּדִּיק בְּתוֹר אִמְצָעִי, חֵס וְשְׁלוֹם,

פְּרִשְׁת בִּי תִצֵּא

הַיּוֹם הַזֶּה, יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַזֶּה, וְהַיּוֹם הַזֶּה הוּא שְׁמִלְכוּת הַשָּׁמַיִם שׁוֹלֵט לְדוֹן אֶת הָעוֹלָם, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא 'מֶלֶךְ הַמְּשַׁפֵּט' בְּזִמְנָה הַזֶּה. וּבְגִלָּל כֵּן אָמַר לָהּ: "הִישׁ לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ".

מֶה כְּתוּב (שם): "וְתֹאמַר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנֹכִי יוֹשֶׁבֶת". מֶה אָמְרָה? לֹא רוּצָה לִהְיוֹת רְשומָה לְמַעַלָּה, אֲלֵא לְהַעֲלוֹת אֶת רֹאשֵׁי בֵּין הַרְבִּים, וְלֹא לְהוֹצִיא אֶת עַצְמִי מִהַכֵּל שֶׁלָּהֶם. וְכֵן צְרִיךְ לוֹ לֵאמֹר, לְהַתְּכֵל בְּכֵל הַרְבִּים, וְלֹא לְהַתְּכֵל בְּכֵל בְּלִדּוֹ, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִשְׁגִּיחוּ עָלָיו, לְהַזְכִּיר אֶת הַחֲטָאִים שֶׁלוֹ.

וְלִמְדִים מִזֶּה, כִּי אָדָם צְרִיךְ לְהַשְׁתַּיֵּף עִם הַכֵּל, וּבְרִגָּע שֶׁהוּא מִשְׁתַּיֵּף עִם הַכֵּל יֵשׁ לוֹ חֲשָׁבוֹן אַחֵר - שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַחֵם עָלָיו בְּדִין, כִּי בֵּין הַכֵּל מִגִּיעַ לוֹ כֵּל טוֹב, אֲבָל אִם הוּא הִיָּה נִדּוֹן, חֵס וְשְׁלוֹם, בְּאֶפֶן פְּרִטִי, הִיָּה צְרִיךְ לִהְיוֹת דִּין קָשָׁה, אֲבָל בֵּינוֹ שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַכֵּל, וְאַחֲרֵים הָרִי יִצְטָעְרוּ בְּסִבָּתוֹ, וְזֶה לֹא מִגִּיעַ לָהֶם - הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַחֵם עָלָיו.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֵי אֲבִינוּ שֶׁבְּשָׁמַיִם, שֶׁנִּזְכָּה לְהַתְּחַזֵּק וּלְהַתְּעוֹרֵר בִּימֵי אֱלֹהֵי הַקְדוּשָׁה, שֶׁהֵם הַכֵּנָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, הֵן בְּהַמְשָׁכַת הַיִּרְאָה וְהַפְּחָד הַנּוֹרָאִים מִימֵי הַדִּין עָלֵינוּ וְעַל נַפְשֹׁתֵינוּ, וְנִזְכָּה לִקְיָם מֶה שֶׁאֵינָם בְּסִפְרֵים הַקְדוּשִׁים (כְּמוֹכָא בְּסִפְרֵי הַקְדוּשׁ 'עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל' לְעִיל), שֶׁעַל חֹדֶשׁ אֱלֹהֵי הַזֶּה נִרְמָז בְּפָסוּק (דְּבָרִים כ"א, יג): "וּבִכְתָּהּ אֶת אֲבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יִרַח יָמֶיהָ", שֶׁזֶּהוּ יִרַח אֱלֹהֵי, וְהֵן שֶׁנִּזְכָּה לְהַכֵּל בְּתוֹךְ כֵּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַקְדוּשִׁים, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִרַח עָלֵינוּ וְעַל כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִזְכָּה לְכַתִּיבָה וְחִתִּימָה טוֹבָה, בְּתוֹךְ אֲחִינוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּרַחֲמִים גְּדוֹלִים, אֲמֵן וְאָמֵן.

זוֹכָה לְבָנִים תִּלְמִידֵי חֲכָמִים

בְּגִמְרָא (שְׁפָת כג ע"א) מוֹבָא, הַרְגִּיל בְּנֵי הַיִּתְּנָה לִיה בָּנִים תִּלְמִידֵי חֲכָמִים, וַיֵּשׁ גּוֹרְסִים בְּגִמְרָא שֶׁם: 'הַרְגִּיל בְּנֵי חֲנֻכָּה'. וְעֵינֵי רִשִׁי וְרַבֵּנוּ חֲנֻנָּאל שֶׁם. וַיֵּשׁ לוֹמַר בְּזֶה, דְּהִנֵּה גַר חֲנֻכָּה הָרִי כֹל יִסְדּוֹ הוּא פְּרִסוּמִי נָסָא, כְּלוּמַר, לְפָרֶסֶם הָאֲמוּנָה בְּעוֹלָם, וְזֶהוּ זְכוּיֵי הַרְבִּים גְּדוֹל מְאֹד, וְלִכְּנָן זוֹכָה עַל יְדֵי זֶה לְבָנִים תִּלְמִידֵי חֲכָמִים.

לֹא לְהַפְרִיד אֶת עַצְמוֹ מִן הַכֵּל

וּבְעֵינֵינוּ גְּדֹל מַעֲלַת הַמְצָרָף אֶת עַצְמוֹ אֶל הַכֵּל וְאִינוּ מְפָרִיד אֶת עַצְמוֹ מִכֵּל יִשְׂרָאֵל, רֹאשֵׁי לְסִיָּם בְּמֶה שֶׁמוֹכָא בְּזֶהר הַקְדוּשׁ (ח"א קס ע"ב): בְּכָל אֲתֵר, דְּבִר נֶשׁ צְלִי צְלוּתִיה, יְכַלִּיל גְּרָמִיָּה בֵּין סְגִיָּאִין בְּכֵלָא דְּסְגִיָּאִין. וְתֹא חֲזִי שׁוֹנְמִית, כִּד אָמַר לָהּ אֱלִישָׁע (מְלָכִים ב' ד', יג): "הִישׁ לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ אוֹ אֶל שֶׁר הַצָּבָא". הִישׁ לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ, הַהוּא יוֹמָא יוֹם טוֹב דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הַזֶּה, וְהַהוּא יוֹמָא דְּמַלְכוּתָא דְּרִקִּיעָא שְׁלֵטָא לְמִידֵּן עַלְמָא, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲקָרִי מֶלֶךְ הַמְּשַׁפֵּט בְּהַהוּא זְמַנָּא. וּבְגִין כֵּן אָמַר לָהּ, הִישׁ לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ; מֶה כְּתִיב, (שם): "וְתֹאמַר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנֹכִי יוֹשֶׁבֶת". מֶה קָאֲמְרָה. לֹא בְּעִינָא, לְמַהוּי רְשִׁימָאָה לְעִילָא, אֲלֵא לְאַעֲלָא רִישָׁאִי בֵּין סְגִיָּאִין, וְלֹא לְאַפְקָא מִכֵּלָא דְּלִהוֹן. וְכֵן בְּעִי לִיה לְבֵר נֶשׁ, לְאַתְּכֵלָא בְּכֵלָא דְּסְגִיָּאִין וְלֹא לְאַתְּיַחֲדָא בְּלַחֲדוּי, בְּגִין דְּלֹא יִשְׁגָּחוּן עָלֶיהָ, לְאַדְכָּרָא חוֹבוּי; עַד כָּאֵן לְשׁוֹן הַזֶּהר הַקְדוּשׁ.

[בְּכָל מְקוֹם שֶׁאָדָם מִתְּפַלֵּל אֶת תְּפִלָּתוֹ - יְכַלֵּל אֶת עַצְמוֹ בְּתוֹךְ רַבִּים, בְּכֵלֵי הַרְבִּים. וּבּוֹא תִּרְאָה, הַשׁוֹנְמִית, כְּאִשֶּׁר אָמַר לָהּ אֱלִישָׁע, (מְלָכִים ב' ד', יג): "הִישׁ לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ אוֹ אֶל שֶׁר הַצָּבָא". הִישׁ לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ,

